

Dobrut 42

Obszar AZP nr 76-66
Nr st. na obszarze 190
Nr st. w miejscowości 42

RATOWNICZE BADANIA ARCHEOLOGICZNE
W OBRĘBIE INWESTYCJI „BUDOWA DRÓGI KRAJOWEJ S7 NA ODCINKU- KONIEC OBWODNICZY
RADOMIA”

2011 r.

Inwestor GDDKiA Oddział w Warszawie.

OPRACOWANIE WYNIKÓW BADAŃ

USUI

ul. Lotnicza 79
05-090 RASZYN

☎ 785 988 359

✉ usuis@wp.pl

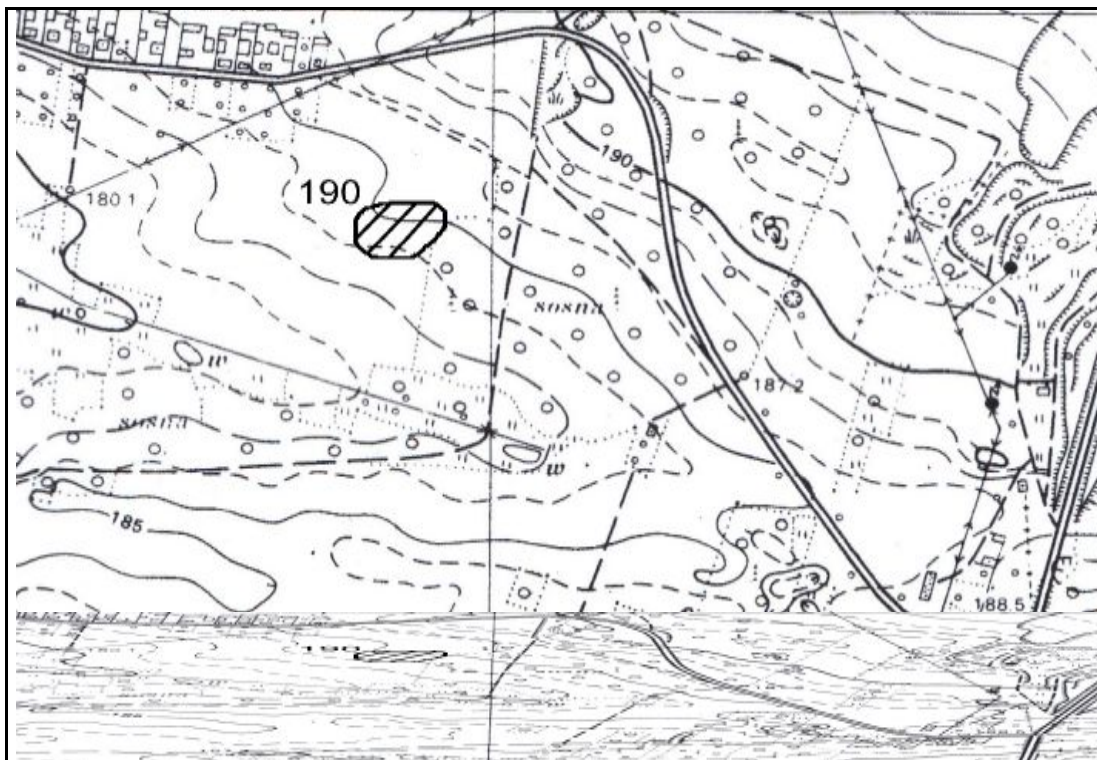
NIP 525-137-02-28 REGON 010375844

Warszawa 2012 r.

A Z P										KARTA EWIDENCYJNA STANOWISKA ARCHEOLOGICZNEGO										Ośrodek Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego * ARCHEOLOGICZNE ZDJĘCIE POLSKI * Krajowa Ewidencja Zabytków							A	T	X	N	W	P	L
																											x	x	-	-	x	x	-
1 LOKALIZACJA			2 POŁOŻENIE FIZYCZNOGEOGRAFICZNE										3 UTWOR GEOLOGICZNY																				
M. Dobrut			JEDNOSTKA FIZYCZNOGEOGRAFICZNA 318,86										łuzny x zwięzły - torf.-bagn. -																				
			STREFA NADMORSKA (NADZALEWOWA) -										TEREN NIEEKSPONOWANY - określenie specjalistyczne																				
Nr stan. w miejscowości 42			w morzu plaża mierzeja skarpa wał wydm.										TEREN EKSPONOWANY x																				
			- - - - -										krawędzie, stoki wklęsłe i proste x																				
													4 DOSTĘPNOŚĆ TERENU																				
GMINA Orońsko			DUŻE DOLINY -										sfaldowania i niewielkie cyple - niezabud. x śr.zabud. - zabudow. -																				
POWIAT szydlowiecki			w wodzie terasa denna terasa nadzalewowa terasy wyższe brzeg wysoczyzny										cyple wybitne - pole orne x nieużytek - łąka x																				
WOJEWÓDZTWO mazowieckie													wały i garby - sad - park - las -																				
AZP nr obsz. 76-66 nr st. 190			- - - - -										wyniesienia o ekspozycji okężnej - torf - bagno - woda -																				
			MAŁE DOLINY x										TEREN OSŁONIĘTY - teren przemysłowy																				
Współrz. geogr. N 51017'16.07 E 21058'47.05			dno doliny stok doliny krawędź doliny										podstawa stoku - określenie bliższe																				
Nazwa lokalna -			- - x										doliny denud., niecki, jary, parowy -																				
Nr działki geodez. -			STREFA POZA DOLINAMI -										kotlinki, zagłębienia bezodpływowe -																				
Identyfikator EGB -			równina obsz. falisty obsz. pagórk. obsz. górzysty										jaskinie, schroniska skalne -																				
Właściciel terenu GDDKiA oddział w Warszawie			- - - - -										FORMA SZCZEGOLNA -																				
5 KLASYFIKACJA FUNKCJONALNO-KULTUROWO-CHRONOLOGICZNA STANOWISKA																																	
nr	funkcja			kultura			chronologia			opis materiałów, obiektów, warstw oraz form terenowych																							
1	Ślad osadnictwa			?			EK			1 ryliec z krzemienia czekoladowego																							
2	osada			mierzanowicka			WEB			1 piętkowy fr. wiórka, 2 odłupki retuszowane, 1 dwuścienna siekierka soczewkowata, 1 zaczątkowa forma dwuścienna (sierp?), 10 odłupków, 1 fr. Ceramiki																							
3	osada						nowożytność			72 fragmenty ceramiki, 58 obiektów archeologicznych																							
6 OPIS OBSZARU STANOW.				7 ZAGROŻENIA				8 WNIOSKI KONSERWAT.				10 WYKONANIE KARTY				11 WERYFIK. KONSERW.																	
obserw. utrudniona - bez przeszk. x				Budowa drogi S-7				niezbędna szczegółowa inwentaryzacja -				data (dd,mm,rrrr) 10.11.2011				akceptacja WKZ																	
pole otwarte x pole zamknięte -								niezbędne badania wykopaliskowe -				autor karty				akceptacja OODA																	

nasycenie znaleziskami:		równomierne		x		niezbędna interwencja administracyjna		-		mgr B.Gwóźdź, mgr Paweł Uściłko		data ostatn.weryf.							
jednocentryczne		x		wielocentryczne		-		9		AKTUALNA OCHRONA		określił chronologię		autor weryfikacji					
powierzchnia stanowiska:						nr rejestru zabytków		-		mgr B. Gwóźdź, mgr B. Mikulski, mgr P. Uściłko		12		ZBIORY i NR INWENT.					
-1 ar		-0,5 ha		-1ha		-5ha		-15ha		>15ha		data wpisu do rejestru		-		miejsce przechowywania		nr inwentarza	
-		-		x		-						park kulturowy		-		Muzeum w Radomiu			
gęstość występowania znalezisk:						plan zagospodarowania przestrzennego		sprawdził-konsultant AZP		Muzeum w Iłży									
mała		x		średnia		-		duża		-									

13		MAPA W SKALI 1:10.000 – UKŁAD WSPÓLRZĘDNYCH KARTOGRAF.				1965		15		DOKUMENTACJA		16		LITERATURA		17		INNE DANE	
godło arkusza (nr i nazwa)		Kask		211.442		X		926.80		Y		479.66							

W wyniku badań sondażowych (1 ar) odkryto materiał pracowniany z produkcji siekier krzemiennych i obiekty nieruchome.

14 HISTORIA BADAN STANOWISKA (rok/ rodzaj badań/ autor i instytucja)

2010	Badania powierzchniowe	Mgr B. Gwóźdź
2010	Badania sondażowe	Mgr B. Gwóźdź
2011	Badania ratunkowe	USUI Rafał Maciszewski/ mgr Igor Maciszewski

SPIS TREŚCI

I. WSTĘP- Rafał Maciszewski, Igor Maciszewski.....	6
I. 1 Podział przestrzeni badawczej.....	6-7
I.2 Przyjęte zasady dokumentacji.....	8
I.3 Przyjęte zasady odhumusowania i eksploracji.....	8
II. GEOMORFOLOGIA- Agnieszka Truskołaska.....	9-11
III. RYS HISTORYCZNY- Monika Maciszewska, Krzysztof Janicki.....	12-13
IV. CHARAKTERYSTYKA FORM, ROZMIARÓW, FUNKCJI I CHRONOLOGII OBIEKTÓW NIERUCHOMYCH- Monika Maciszewska.....	14
IV.1 Jamy.....	14-18
IV.2 Dołki posłupowe.....	19-23
IV.3 Obiekty niejednoznacznie określone.....	24-27
V. CHARAKTERYSTYKA KULTUROWO- CHRONOLOGICZNA MATERIAŁÓW RUCHOMYCH- Monika Maciszewska.....	30
V.1 Analiza morfologiczna.....	31-32
V.2 Analiza technologiczna.....	32-34
V.2.1 Typologia wylewów.....	34
V.2.2 Typologia den.....	34
V.3 Analiza stylistyczna.....	34-35
VI. PODSUMOWANIE.....	39
VII. BIBLIOGRAFIA.....	40-41
KATALOG.....	42-49

Rafał Maciszewski

Igor Maciszewski

I. WSTĘP

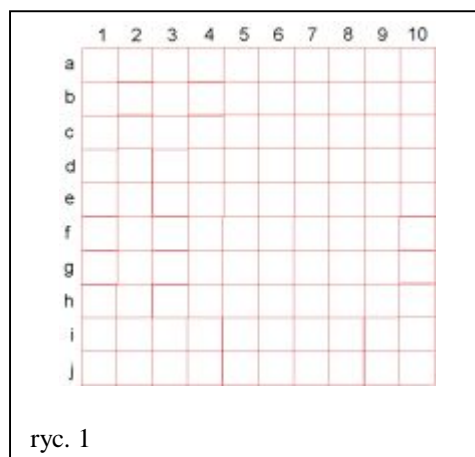
Stanowisko Dobrut 42, nr obszaru AZP 76 - 66/190, zostało odkryte podczas powierzchniowych badań weryfikacyjnych przeprowadzonych w 2010 na obszarze tzw. zajęcia pasa pod budowę drogi ekspresowej S-7. Omawiane stanowisko zlokalizowane jest w miejscowości Dobrut, przy krawędzi niewielkiej doliny. Obecnie teren otaczający omawiany obiekt w większości zajmują pola uprawne, lasy, łąki oraz od strony północno-wschodniej dość luźna zabudowa wiejska.

Prace wykopaliskowe prowadzone były przez firmę USUI Rafał Maciszewski, działającą na zlecenie inwestora – Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad, oddział w Warszawie. Zespół badawczy składał się z mgr Moniki Maciszewskiej, mgr Pawła Uściłko mgr Igora Maciszewskiego – kierownika stanowiska, mgr Sylwestra Piłatowskiego oraz Radosława Pachockiego. Badania przeprowadzono w terminie: 16 września- 12 listopada 2011 roku.

W ich toku przebadano obszar 25 arów, na których zarejestrowano 58 obiektów nieruchomości, w tym 18 zawierających w swym wypełnisku materiał ruchomy, pozwalający na łączenie ich z okresem nowożytnym.

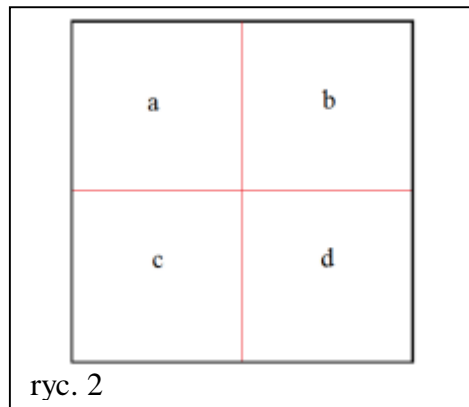
I.1. Podział przestrzeni badawczej

Podział przestrzeni badawczej został oparty na siatce arowej. Ary lokalizowane były w

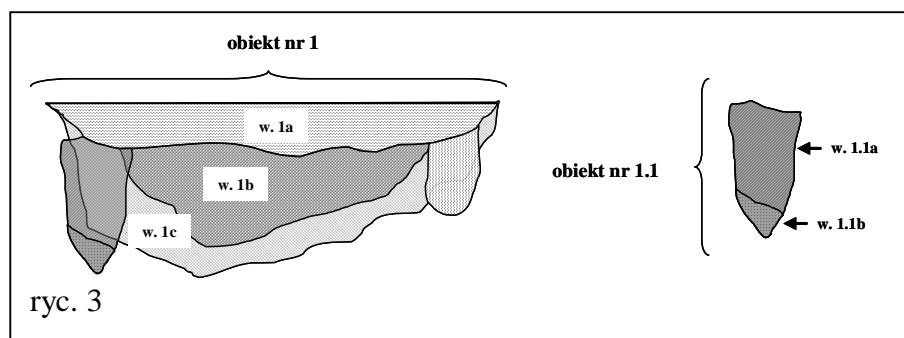
oparciu o przynależność do poszczególnego hektara, oznaczonego dużymi literami. Poszczególne ary w obrębie hektara oznaczane były cyframi arabskimi od 1 – 10 w pasach pionowych i oznaczeniami literowymi od a – j w pasach poziomych, począwszy od lewego górnego rogu ☞ ryc. 1. W związku z tym poszczególny ar oznaczany został symbolem hektara oraz symbolem literowo cyfrowym np. **Bc8**.

Wewnątrz ar podzielony został na cztery ćwiartki oznaczane małymi literami a,b,c,d ☞ ryc. 2.

Poszczególne jednostki składowe stanowiska archeologicznego, takie jak obiekty, warstwy oraz zabytki ruchome lokalizowane były w oparciu o numer hektara i ara.

Poszczególne obiekty oraz warstwy pozaobektowe oznaczane były w zbiorach rozdzielnych cyframi arabskimi, przy czym **humus oznaczony został zawsze jako warstwa nr 1 a calec jako warstwa nr 0**. Warstwom obiektowym przyporządkowany został numer obiektu oraz oznaczenie literowe (np. 1a). W przypadku wystąpienia podobiektów, nadawany został im numer obiektu głównego oraz oznaczenie cyfrowe (np. 1.1). Wewnętrzny podział stratygraficzny podobiektów wyróżniony został przy pomocy oznaczeń literowych przyporządkowanych numerowi podobiektu (np. 1.1a) ☞ ryc. 3.

I.2 Przyjęte zasady dokumentacji.

Podstawę dokumentacji stanowią rysunki planów poszczególnych arów wykonywane w skali 1:50 z nanoszonymi zarysami rzutów poziomych obiektów i warstw pozaobektowych, ich numeracją i wartościami niwelacyjnymi (przeliczonymi) oraz liniami cięć profilowych. Obok tego wykonywane były rysunki przekrojów poszczególnych obiektów w skali 1:20 z podaną ich numeracją i wartością niwelacyjną stropu (przeliczoną). Uzupełnienie stanowił plan zbiorczy wykonywany w skali 1:100.

Dokumentację fotograficzną wykonano w technice cyfrowej. Profile obiektów fotografowane były bez obrysu. Poszczególne zdjęcia grupowane były w folderach tematycznych (np. ary, obiekty profile, obiekty plany). Poszczególne pliki opisywane były numerami odpowiadającymi numerom obiektów lub arów (np. obiekty profile_125).

Dokumentacja opisowa opierała się na sformalizowanych formularzach – tzw. „kartach”. Stosowano: *KARTEŃ OBIEKTU*, *KARTEŃ WARSTWY POZAOBIEKTOWEJ*, *KARTEŃ ZABYTKU WYDZIELONEGO*. Na *KARCIE OBIEKTU* umieszczano zminiaturyzowane zdjęcie profilu obiektu oraz cyfrowy jego obrys. Zastosowanie tej podwójnej dokumentacji rysunkowej umożliwia weryfikację rysunków polowych i tym samym ułatwia późniejsze opracowanie.

I.3 Przyjęte zasady odhumusowania i eksploracji

Przestrzeń badawcza odhumusowana była przy użyciu sprzętu mechanicznego, koparkami skarpówkami. Humus zdejmowano warstwami do poziomu stropowego przestrzeni reliktovej. Był on magazynowany poza lub w obrębie stanowiska w hałdach. Pole badań, po odhumusowaniu było doczyszczany ręcznie przy pomocy grac i łopat. Po zarejestrowaniu stropów obiektów archeologicznych były one eksplorowane połówkami lub ćwiartkami, warstwami mechanicznymi 5 – 10 cm w obrębie warstw obiektowych. Wypełniska obiektów składowano w obrębie wykopów. Wynikało to z zalecenia, aby wyrobiska zasypywane były gruntem rodzimym.

II. GEOMORFOLOGIA

Pod względem fizjograficznym teren badan położony jest w północnej strefie brzeżnej Wyżyny Kielecko-Sandomierskiej na pograniczu z Wzniesieniami Południowo mazowieckimi reprezentowanymi przez Równinę Radomska¹. Przebieg granicy między tymi jednostkami jest kwestią sporną. Według Gilewskiej wyznacza ją strefa łagodnych wzniesień, biegnących od Iłży w kierunku NW po Wierzbice i Orońsko. Predysponowane są one, występującym płytko pod powierzchnią, górnourajskim podłożem skalnym (odporne na wietrzenie wapienie i margle z krzemieniami czekoladowymi), przykrytym w znacznej części glina zwałowa i piaskami wodnolodowcowymi². Równinę Radomską reprezentuje natomiast na badanym terenie fragment Wysoczyzny Wolanowa, gdzie mimo wzrastającego w kierunku N zasypiania czwartorzędowego grzędy płytko leżącego podłoża kredowego (piaskowce, wapienie) są odpowiedzialne za pewne cechy falistości współczesnej rzeźby.³ Stopień przekształceń krajobrazu w obrębie terenu badań nie jest współcześnie na pierwszy rzut oka zbyt intensywny. Nie występują tu, bowiem kontrastujące z toczeniem sztuczne formy typu wyniosłych hałd i rozległych wyrobisk. Łagodna rzeźba ze sporadycznie pojawiającymi się piaskowniami (często zarośniętymi) sprawia wrażenie prawie naturalnej. Jednak wgląd w przeszłość poprzez analizę materiałów archiwalnych oraz profili geologicznych pozwala stwierdzić, że rzeźba omawianego regionu ma charakter znacznie przekształconej⁴.

Powiat szydlowiecki leży w przeważającej części na Przedgórzu Iłżeckim, południowo-wschodnią część powiatu zajmuje Garb Gielniowski. Obie te jednostki wchodzi w skład Wyżyny Kieleckiej, która jest częścią Wyżyny Małopolskiej. Niewielkie północne skrawki w gminie Orońsko pokrywa Równina Radomska, część Wzniesień Południowo mazowieckich, Nizin Środkowopolskich.

Przechodząca przez powiat granica regionów powoduje duże zróżnicowanie wysokościowe terenu. Garb Gielniowski to pas wzniesień zbudowanych z piaskowców, które

¹ J. Kondracki, *Geografia regionalna Polski*, PWN, Warszawa.2000 str.125

² S. Gilewska, 1972 – Wyżyny Śląsko-Małopolskie. W: *Geomorfologia Polski*, T.1. PWN, Warszawa. s.301-306.

³ S.Z. Różycki, 1972 – Nizina Mazowiecka. [w:] *Geomorfologia Polski*, T.2. PWN Warszawa. s.271- 317.

⁴ S. Krukowski, 1939-48 – Paleolit. W: Kostrowicki K.S., Jakimowicz R.: *Prahistoria ziem polskich*. Warszawa-Kraków. s.89-107.

licznie występują w okolicach Szydłowca. Najwyższe wzniesienia przekraczają 300 m n.p.m., m.in. Altana – 408, która jest najwyższym wzniesieniem w województwie mazowieckim, Cymbra – 378 oraz Skłobska Góra – 347.

Przedgórze Iłzecie to liczne grzbiety zbudowane ze skał wapienno-marglistych, w których rozwijają się zjawiska krasowe, widoczne niekiedy na powierzchni w postaci lejów i zapadlisk. Równina Radomska to głównie obszar rolniczy, słabo porośnięty lasami. Na terytorium powiatu przeważają tereny lekko faliste.⁵

Ryc.4. Kamieniołom "Podkowiński", historyczne miejsce wydobycia piaskowca.

Terytorium powiatu szydłowieckiego znajduje się w dorzeczu Wisły. Średnia zasobność wód podziemnych, wykorzystywana jest w rolnictwie i przemyśle. Większość obszaru leży w zlewni rzeki Radomki. Główną oś hydrograficzną powiatu stanowi rzeka Szabasówka z dopływami: Korzeniówką, Jabłonicą i Oronką. Swoje źródła mają na terenie powiatu: Oleśnica, Iłzanka, Kamienna.⁶ Największe zbiorniki wodne to zalewy w Koszorowie, Szydłowcu, Chlewiskach, Jastrzębiu i Aleksandrowie. Inne mniejsze to m.in. stawy w Łaziskach, Orłowie, Mirowie, Orońsku, Szydłowcu oraz fosa w Parku Radziwiłłowskim.

⁵ Danuta Słomińska – Paprocka, *Szydłowiec i okolice*, Szydłowiec 2003

⁶ Grażyna Okły, *Mała Ojczyzna Świętokrzyskie*, Kielce 2002

Ryc.5. Korzeniówka – rzeka przepływająca przez Szydłowiec.

Powiat szydłowiecki pod względem geologicznym zbudowany jest głównie z osadów mezozoicznych okresu jurajskiego oraz utworów trzeciorzędowych. Występują tu liczne surowce mineralne takie jak: ruda żelaza, wapień, margiel, piaskowiec, gliny ogniotrwałe i ceramiczne oraz żwiry i piaski. Na terenie powiatu szydłowieckiego dominują gleby średniej i słabej, jakości, klas V i VI bielcowe na podłożu kamiennym, piaszczystym i gliniastym. W powiecie występują także na niewielkich obszarach gleb brunatnych i rędzin mieszanych.⁷

⁷ Danuta Słomińska – Paprocka, *Szydłowiec i okolice*, Szydłowiec 2003

Monika Maciszewska

Krzysztof Janicki

III. RYS HISTORYCZNY

Wieś Dobrut położona jest w województwie mazowieckim w powiecie szydłowieckim w gminie Orońsko. Położenie wsi określają współrzędne geograficzne: 51°18'N 20°59'E. Wieś zlokalizowana jest w pobliżu rzeki Oronki.

W jej pobliżu odkryto ślady pobytu ludności już w dobie paleolitu. Przykładem może być stanowisko znajdujące się na wyniosłej wydmy „Orońsko” (Łysa Góra, Szwedzka Góra, Okopy Szwedzkie, Piachy), gdzie znajdowała się górnopaleolityczna pracownia obróbki krzemienia czekoladowego. Oprócz niej odkryto tu również ślady osadnicze z Epoki Neolitu, Epoki Brązu oraz Okresu Wpływów Rzymskich, z którym ponad to łączy się odkryte tu cmentarzysko ciałopalne. W związku z tym obiekt ten stanowi jedno z cenniejszych wydmowych stanowisk archeologicznych⁸. Długofalowa działalność człowieka na wydmy „Orońsko” przyczynił się już w prahistorii do jej znacznego przekształcenia. Odbywało się ono wówczas głównie za pośrednictwem procesów eolicznych uruchomionych w związku z działalnością antropogeniczną⁹.

W holoceniowym cyklu wydmotwórczym (3 fazy przypadające na subboreał i początek subatlantyku) odpowiedzialnym za przemodelowanie wydmy i jej nieznaczne nadbudowanie był człowiek. W okresie starożytnym po wschodniej stronie wydmy stwierdzono występowanie dużej ilości żelaznego żużla, co może świadczyć o rozwiniętym tu w Okresie Wpływów Rzymskich hutnictwie żelaza i jego miejscowej obróbce¹⁰.

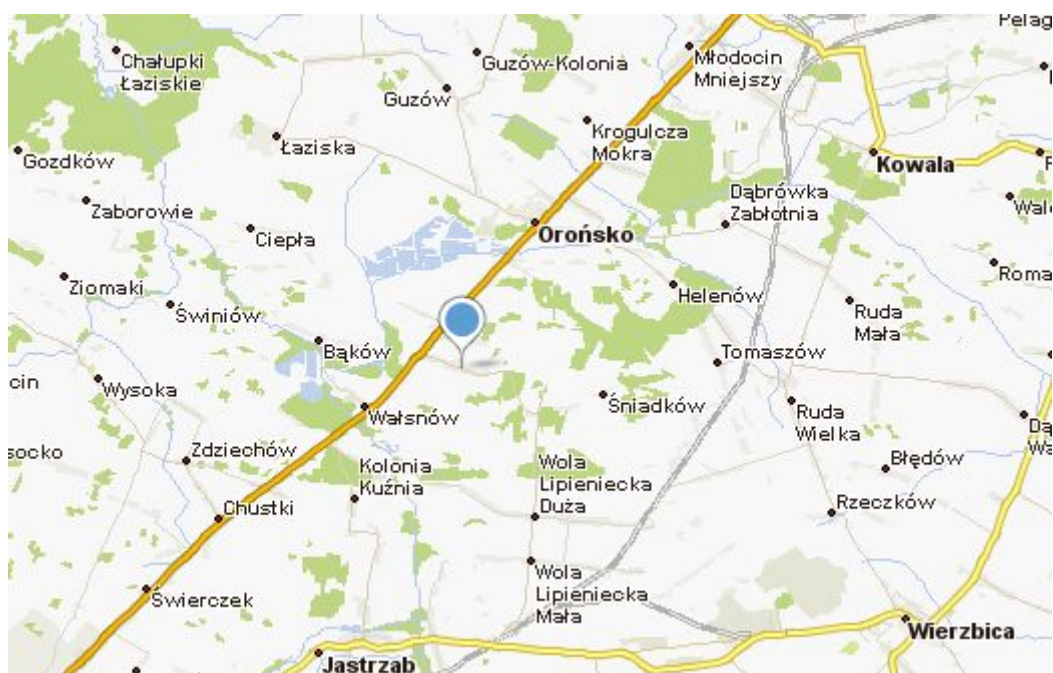
W czasach Rzeczypospolitej szlacheckiej powiat szydłowiecki, do którego należy wspomniana wyżej wieś Dobrut, należał do historycznej Małopolski. W 1553 roku Mikołaj Radziwiłł powołał hrabstwo szydłowieckie, do którego należało kilka wsi rolniczych oraz kilkanaście osad puszczańskich, w których mieszkańcy zajmowali się min. produkcją żelaza, szkła i potasu. *„Po śmierci Macieja Radziwiłła dobra przeszły w ręce Anny ks. Sapieżyzny, która następnie odsprzedała je w 1828 roku skarbowi Królestwa Polskiego. Powiat*

⁸ R. Schild R., 1971 – Lokalizacja prahistorycznych punktów eksploatacji krzemienia czekoladowego na NE obrzeżeniu Gór Swietokrzyskich. [w:] Folia Quaternaria, 39 str.37

⁹ M. Barcicki ,B. Jaśkowski , 1992 – Budowa i wiek wydmy w Orońsku. [w:] Kieleckie Studia Geograficzne, 5. WSP Kielce. S.13-39.

¹⁰ M. Cieslak-Kopyt , J. Micke ,E. Skubicka., W. Twardowski, 1994 – Radomskie - alfabet wykopalisk. Przewodnik archeologiczny. Radom.

*Szydłowiecki istniał w latach 1809-1866 i obejmował swym zasięgiem dobra rządowe bodzentyńskie, samsonowskie oraz suchedniowskie, a więc w sporej części teren Staropolskiego Zagłębia Przemysłowego*¹¹ (www.szydlowiecpowiat.pl). Jako jednostka administracyjna omawiany powiat pojawił się na kartach polskiej historii w II połowie XIV wieku. Po przyłączeniu Zachodniej Galicji do Księstwa Warszawskiego za porozumieniem króla saskiego i księcia warszawskiego Fryderyka Augusta 17 kwietnia 1810 roku Szydłowiec stał się siedzibą powiatu w Departamencie radomskim. Po utworzeniu Królestwa Polskiego w 1815 roku powiat szydłowiecki wszedł do obwodu opoczyńskiego obejmującego powiaty – konecki, opoczyński, szydłowiecki w województwie sandomierskim, mającym swoją siedzibę w Radomiu. W 1842 roku powiat szydłowiecki zmieniono na okręg w powiecie opoczyńskim i takim pozostał do października 1954 roku, kiedy go reaktywowano. W obecnych granicach powiat szydłowiecki znajduje się na terenie województwa mazowieckiego¹².

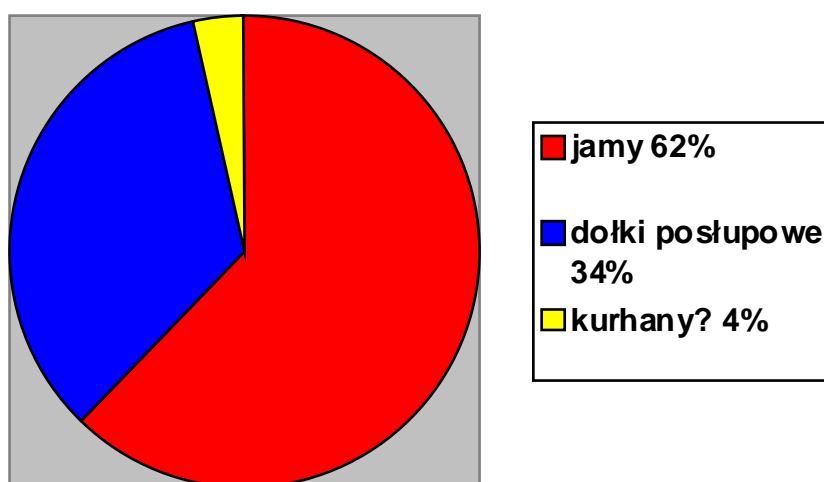
Ryc. 6. Położenie wsi Dobrut na mapie Polski (www.targeo.pl)

¹¹ (www.szydlowiecpowiat.pl).

¹² (www.szydlowiecpowiat.pl).

IV. CHARAKTERYSTYKA FORM, ROZMIARÓW, FUNKCJI I CHRONOLOGII OBIEKTÓW NIERUCHOMYCH

Podczas badań wykopaliskowych na stanowisku Dobrut 42 zarejestrowano ogółem 58 obiektów nieruchomych. Pod względem funkcjonalnym określono 36 jam, 20 dołków posłupowych oraz 2 obiekty, które przypuszczalnie mogły być pozostałościami po kurhanach. W wypełniskach 18 z nich zarejestrowano materiał ruchomy w postaci fragmentów ceramiki, co pozwoliło na określenie chronologii na terenie objętym badaniami archeologicznymi.

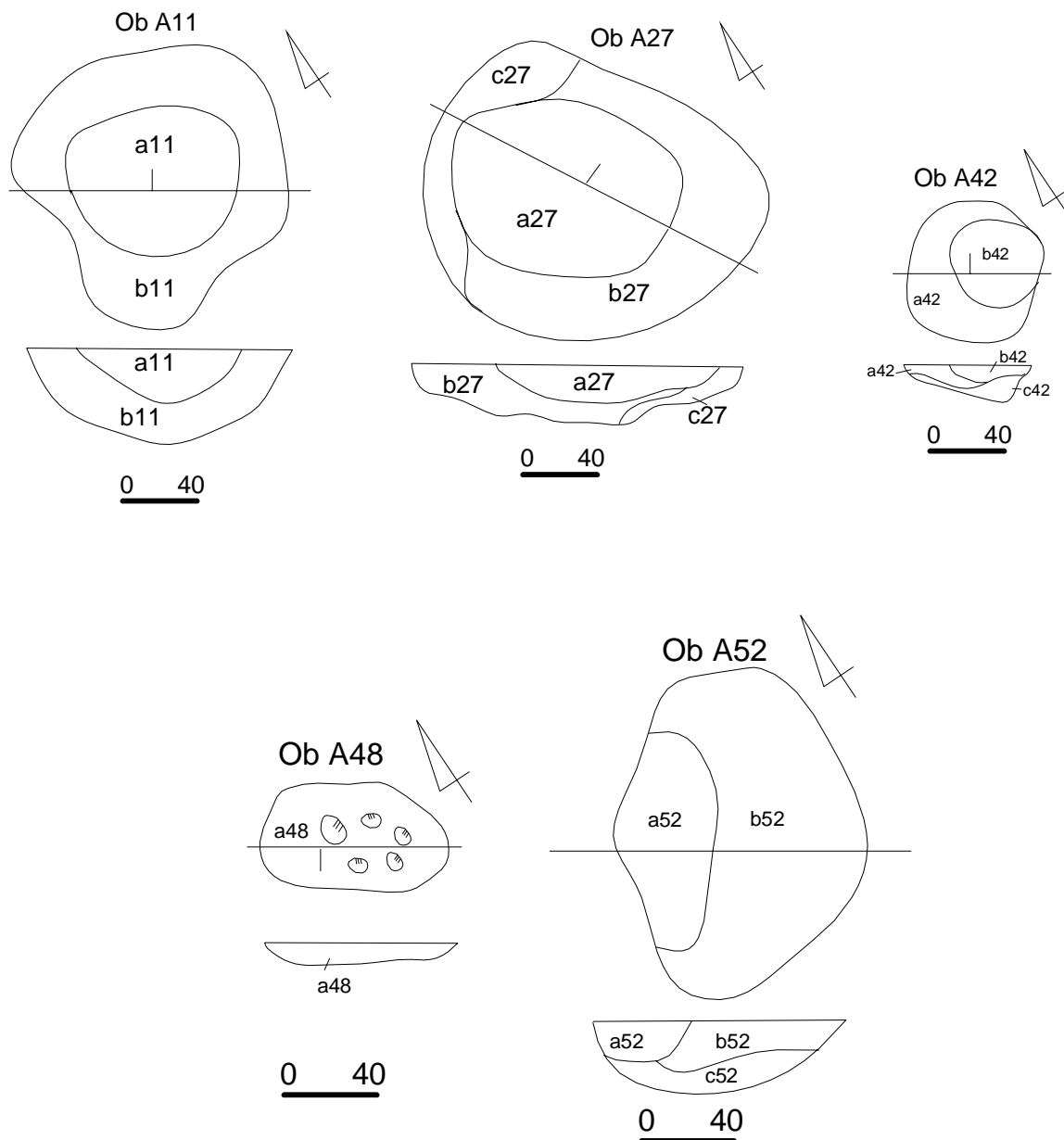

Ryc.7. Procentowy udział poszczególnych typów obiektów nieruchomych zarejestrowanych na stanowisku Dobrut 42.

IV.1 Jamy

Na omawianym stanowisku zarejestrowano 36 obiektów określonych, jako jamy. W 18 z nich zarejestrowano ceramikę odpowiadającą chronologicznie nowożytności. Na podstawie typów przekrojów pionowych wydzielone zostały 3 kategorie jam:

Typ I- Obiekty zaliczone do tego typu charakteryzują się nieckowatym kształtem przekroju pionowego. Na stanowisku zarejestrowano 25 jam o takiej charakterystyce.

Ryc.8. Graficzna ilustracja wybranych jam typu I.

Obiekt A11

funkcja : jama
 hektar: A ar c6
 poziom niwelacji stropu: 185, 29 m.n.p.m.
 długość: 138cm

Obiekt A27

funkcja: jama
 hektar: A ar d4
 poziom niwelacji stropu: 185, 15 m.n.p.m.
 długość: 186cm

szerokość: 92cm
głębokość: 48cm
plan: owalny
profil: nieckowaty
chronologia: Nowożytność
wypełnisko: różnorodne
11a – jasno szary piasek
11b – szary piasek

Obiekt A42

funkcja : jama
hektar: A ar f3
poziom niwelacji stropu: 184, 52 m.n.p.m.
długość: 66 cm
szerokość: 70 cm
głębokość: 20cm
plan: owalny
profil: nieckowaty
chronologia: Nowożytność
wypełnisko: różnorodne
42a - ciemno szary piasek
42b – szary piasek
42c – ciemno szary piasek

Obiekt A52

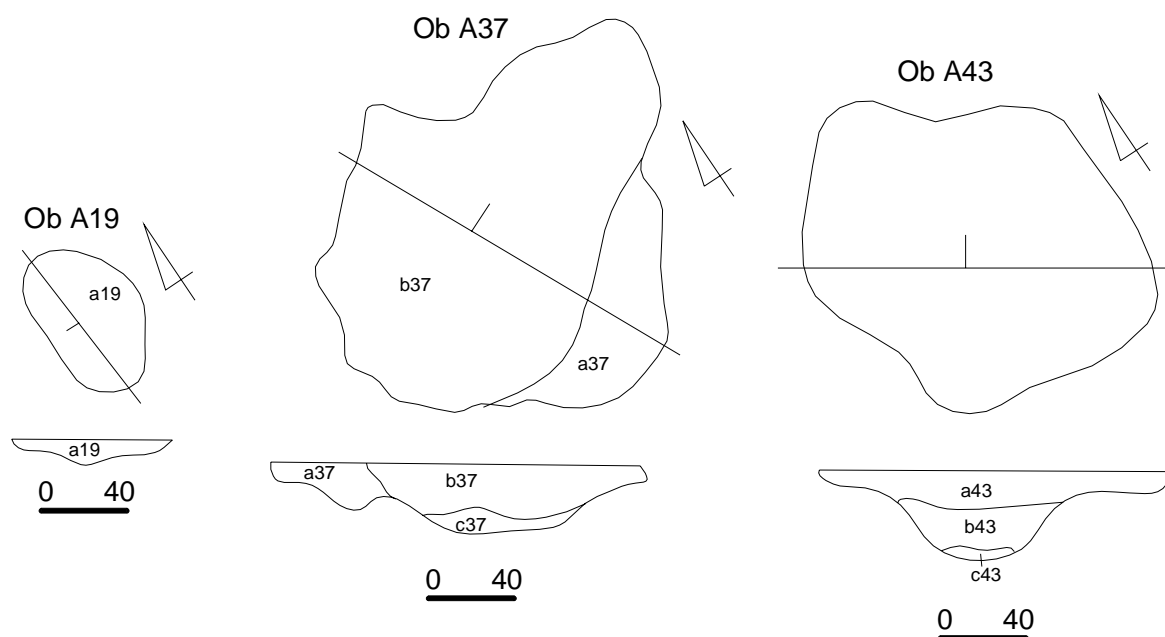
funkcja : jama
hektar: A ar c9
poziom niwelacji stropu: 185, 24 m.n.p.m.
długość: 106 cm
szerokość: 102 cm
głębokość: 30cm
plan: owalny
profil: nieckowaty
chronologia: Nowożytność
wypełnisko: różnorodne
52a – ciemno szary piasek
52b – szaro brązowy piasek
52c – ciemno brązowo szary piasek

szerokość: 176cm
głębokość: 32cm
plan: owalny
profil:nieckowaty
chronologia: Nowożytność
wypełnisko: różnorodne
27a –ciemno szary piasek
27b – ciemno szaro czarny piasek
27c – jasno szary piasek

Obiekt A48

funkcja: jama
hektar: A ar g3
poziom niwelacji stropu: 184, 47 m.n.p.m.
długość: 186cm
szerokość: 176cm
głębokość: 32cm
plan: owalny
profil:nieckowaty
chronologia: Nowożytność
wypełnisko: różnorodne
48a - ciemno szary piasek

Typ II- Do tego typu jam zaliczone zostały obiekty charakteryzujące się w przekroju pionowym kształtem schodkowo symetrycznym. Na stanowisku zarejestrowano 3 jamy o takiej charakterystyce.

Ryc. 9. Graficzna ilustracja jam typu II.

Obiekt A19

funkcja : jama
 hektar: A ar d7
 poziom niwelacji stropu: 185,15 m.n.p.m.
 długość: 68 cm
 szerokość: 39 cm
 głębokość: 11cm
 plan: owalny
 profil: schodkowo symetryczny
 chronologia: brak
 wypełnisko: jednorodne
 19a –szary piasek z drobnym żwirem

Obiekt A37

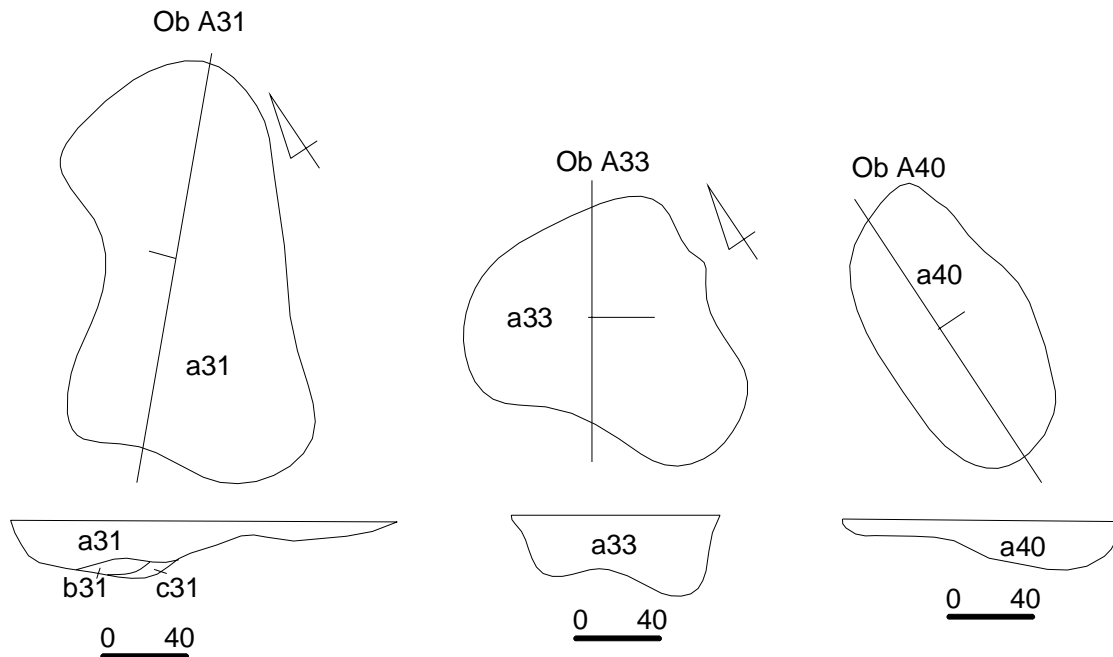
funkcja: jama
 hektar: A ar c9
 poziom niwelacji stropu: 185, 37 m.n.p.m.
 długość: 196cm
 szerokość: 164cm
 głębokość: 30cm
 plan: amorficzny
 profil: schodkowo symetryczny
 chronologia: brak
 wypełnisko: różnorodne
 37a - ciemno brązowo szary piasek
 37b – szary piasek
 37c – ciemno szary piasek

Obiekt A43

funkcja : jama
 hektar: A ar g3
 poziom niwelacji stropu: 184, 49 m.n.p.m.
 długość: 164 cm
 szerokość: 156 cm
 głębokość: 42cm
 plan: owalny
 profil: schodkowo symetryczny
 chronologia: Nowożytność
 wypełnisko: różnorodne
 43a - ciemno szary piasek

43b – brązowy piasek
43c – rdzawy szary piasek

Typ III- Obiekty tego typu cechuje kształt schodkowo asymetrycznego przekroju pionowego.
Na stanowisku zarejestrowano 8 jam o takiej charakterystyce.

Ryc.10. Graficzna ilustracja przykładowych jam typu III.

Obiekt A31

funkcja : jama
hektar: A ar e4
poziom niwelacji stropu: 184,70 m.n.p.m.
długość: 170 cm
szerokość: 104 cm
głębokość: 28cm
plan: owalny
profil: schodkowo asymetryczny
chronologia: Nowożytność
wypełnisko: różnorodne
31a –szary piasek
31b – warstwa polepy
31c – ciemno brązowo szary piasek

Obiekt A33

funkcja: jama
hektar: A ar f4
poziom niwelacji stropu: 184, 72 m.n.p.m.
długość: 164cm
szerokość: 146cm
głębokość: 34cm
plan: owalny
profil: schodkowo asymetryczny
chronologia: Nowożytność
wypełnisko: jednorodne
33a –ciemno szary piasek

Obiekt A40

funkcja : jama
hektar: A ar f3
poziom niwelacji stropu: 184, 52 m.n.p.m.
długość: 130 cm

szerokość: 92 cm
głębokość: 22cm
plan: cylindryczny
profil: schodkowo asymetryczny
chronologia: Nowożytność
wypełnisko: jednorodne
40a - jasno szary piasek

IV.2 Dołki posłupowe

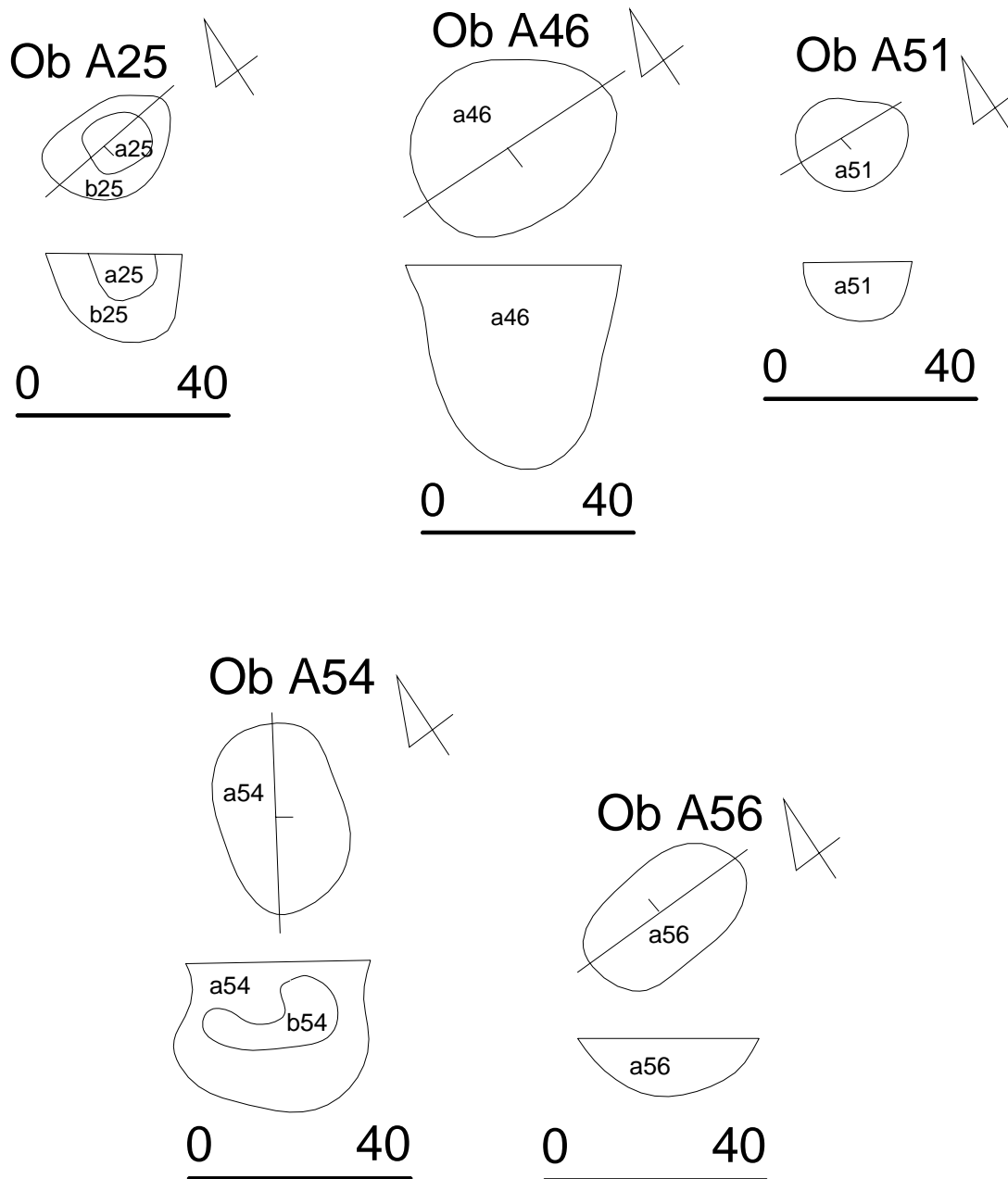
Wydzielając wśród obiektów kategorię dołków posłupowych, przyjęto definicję zaproponowaną przez R. Maciszewskiego¹³. Według niej dołki posłupowe „*Są to różnego kształtu i rozmiarów pozostałości konstrukcji drewnianych stanowiących element stanowiska archeologicznego. Z punktu widzenia interpretacji funkcjonalnej nieruchomych zabytków archeologicznych podstawą zaklasyfikowania do kategorii „dołków posłupowych” są zazwyczaj ich niewielkie rozmiary zarówno w przekroju poziomym (średnio do 50 cm) jak i pionowym. W przeważającej większości przypadków są pozbawione ruchomego materiału zabytkowego, co uniemożliwia bezpośrednie datowanie.*

Generalnie, słup jako forma konstrukcji występuje w dwóch wariantach, jako jeden z elementów konstrukcyjnych złożonej struktury przestrzennej (budowle słupowe, palisady itd.) lub jako forma samodzielna (słupy graniczne, totemiczne itp.). Pod względem form związania z podłożem można wydzielić słupy wkopywane, wbijane oraz stawiane. W pierwszym wariantcie słup lokowany jest w uprzednio wykopanym dole. Zazwyczaj w takim przypadku jest on tępo zakończony w celu zapobieżenia osiadania konstrukcji. Słupy wbijane tworzą ostro zakończony, zbliżony do trójkąta profil natomiast stawiane manifestują się w postaci płytkich, w przekroju nieckowatych lub prostokątnych zagłębień w podłożu o odmiennym od otoczenia wypełnisku”.

Na podstawie przekrojów pionowych tej kategorii obiektów wydzielono następujące 3 typy:

Typ I - Zaliczono do tego typu dołki charakteryzujące się regularnym, nieckowatym profilem. Na stanowisku zlokalizowano 15 dołków o takiej charakterystyce.

¹³ R. Maciszewski, Charakterystyka form, rozmiarów i funkcji obiektów nieruchomych, str. 124, w : *Janów Pomorski stan. 10, AZP 17-52, opracowanie wyników badań*, <http://www.usui.com.pl/2/janow.pdf>

Ryc.11. Graficzna ilustracja przykładowych dołków posłupowych typu I.

Obiekt A25

funkcja : dołek posłupowy
 hektar: A ar d4
 poziom niwelacji stropu: 185, 35 m.n.p.m.
 długość: 24cm
 szerokość: 24cm
 głębokość: 18cm
 plan: kolisty
 profil: nieckowaty

Obiekt A46

funkcja: dołek posłupowy
 hektar: A ar g3
 poziom niwelacji stropu: 184, 53 m.n.p.m.
 długość: 40cm
 szerokość: 38cm
 głębokość: 38cm
 plan: kolisty
 profil: nieckowaty

chronologia: brak
wypełnisko: różnorodne
25a –szaro brązowy piasek
25b – ciemno szaro czarny piasek

Obiekt A51

funkcja : dołek posłupowy
hektar: A ar c8
poziom niwelacji stropu: 185, 31 m.n.p.m.
długość: 20 cm
szerokość: 18 cm
głębokość: 10cm
plan: kolisty
profil: nieckowaty
chronologia: brak
wypełnisko: jednorodne
51a - szary piasek

Obiekt A56

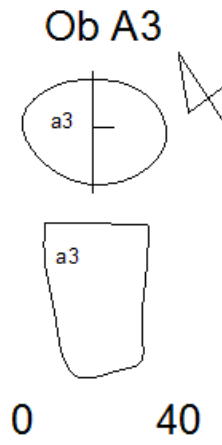
funkcja : dołek posłupowy
hektar: A ar d9
poziom niwelacji stropu: 184, 92 m.n.p.m.
długość: 30 cm
szerokość: 26 cm
głębokość: 10cm
plan: owalny
profil: nieckowaty
chronologia: brak
wypełnisko: jednorodne
56a – ciemno szary piasek

chronologia: brak
wypełnisko: jednorodne
46a - szary piasek

Obiekt A54

funkcja: dołek posłupowy
hektar: A ar d9
poziom niwelacji stropu: 185, 20 m.n.p.m.
długość: 30cm
szerokość: 28cm
głębokość: 24cm
plan: owalny
profil: nieckowaty
chronologia: Nowożytność
wypełnisko: różnorodne
54a – ciemno szary piasek
54b –żółty piasek

Typ II. Do tego typu dołków posłupowych zaliczone zostały dołki o prostokątnym kształcie profilu. Na stanowisku zlokalizowano 1 dołek o takiej charakterystyce.

Ryc.12. Graficzna ilustracja dołka posłupowego typu II.

Obiekt A3

funkcja : dołek posłupowy

hektar: A ar c6

poziom niwelacji stropu: 185, 40 m.n.p.m.

długość: 20 cm

szerokość: 18 cm

głębokość: 30 cm

plan: owalny

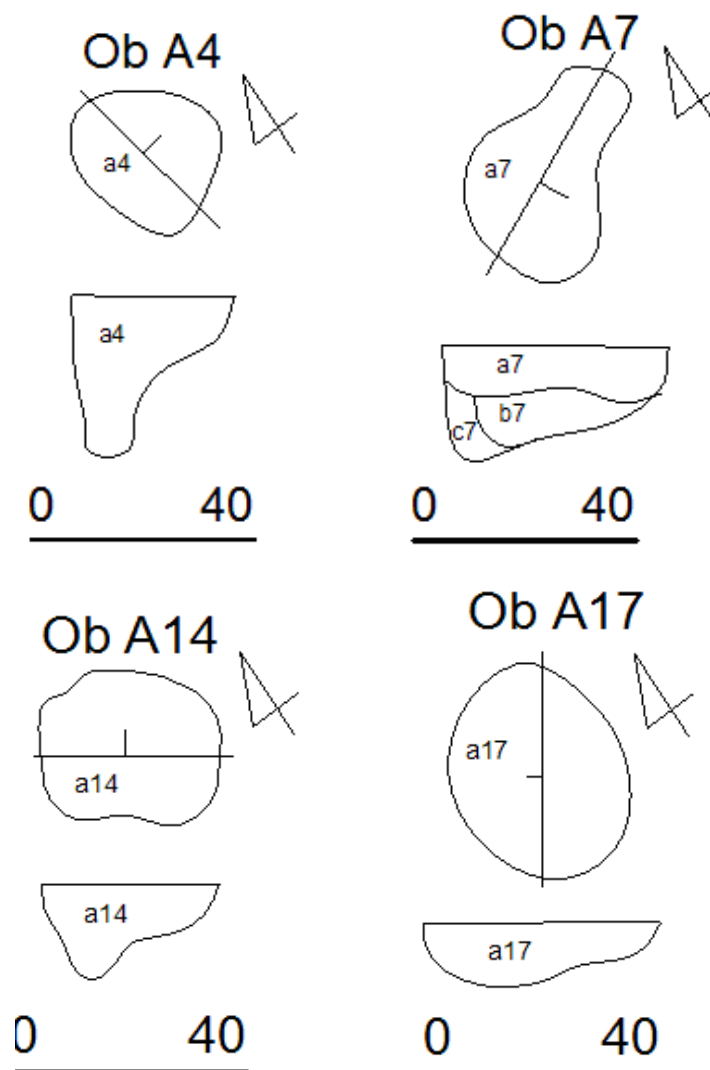
profil: prostokątny

chronologia: brak

wypełnisko: jednorodne

3a – ciemno szary piasek

Typ III. Obiekty zaliczone do tego typu dołków posłupowych charakteryzują się schodkowo asymetrycznym kształtem profilu. Na stanowisku zlokalizowano 4 dołki o takiej charakterystyce.

Ryc.13. Graficzna ilustracja dołek posłupowych typu III.

Obiekt A4

funkcja : dołek posłupowy
hektar: A ar c6
poziom niwelacji stropu: 185, 39 m.n.p.m.
długość: 40cm
szerokość: 28cm
głębokość: 26cm
plan: owalny
profil: schodkowo asymetryczny
chronologia: brak
wypełnisko: jednorodne
4a – ciemno szary piasek

Obiekt A7

funkcja: dołek posłupowy
hektar: A ar d6
poziom niwelacji stropu: 185, 27 m.n.p.m.
długość: 42cm
szerokość: 37cm
głębokość: 22cm
plan: amorficzny
profil: schodkowo asymetryczny
chronologia: brak
wypełnisko: różnorodne
7a – szary piasek z drobnym żwirem
7b – żółto szary piasek
7c – ciemno szary piasek

Obiekt A14

funkcja : dołek posłupowy
hektar: A ar c6
poziom niwelacji stropu: 185, 37 m.n.p.m.
długość: 28 cm
szerokość: 28 cm
głębokość: 16cm
plan: kolisty
profil: schodkowo asymetryczny
chronologia: brak
wypełnisko: jednorodne
14a – ciemno szary piasek

Obiekt A17

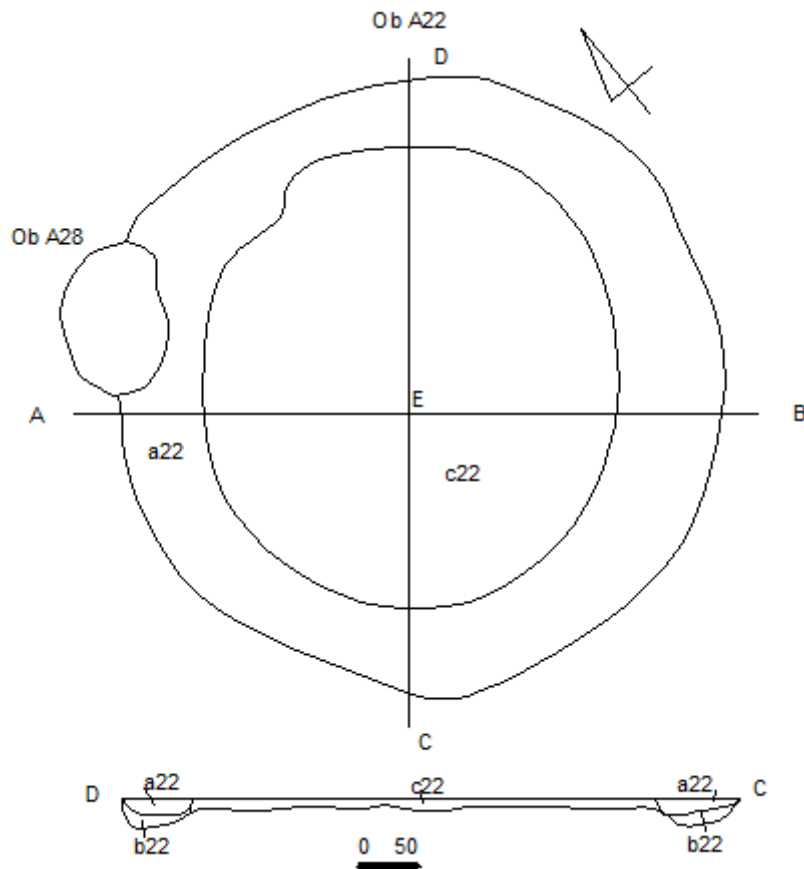
funkcja: dołek posłupowy
hektar: A ar d7
poziom niwelacji stropu: 185, 17 m.n.p.m.
długość: 40cm
szerokość: 36cm
głębokość: 12cm
plan: owalny
profil: schodkowo asymetryczny
chronologia: brak
wypełnisko: różnorodne
17a – ciemno szary piasek

IV.3 Obiekty niejednoznacznie określone

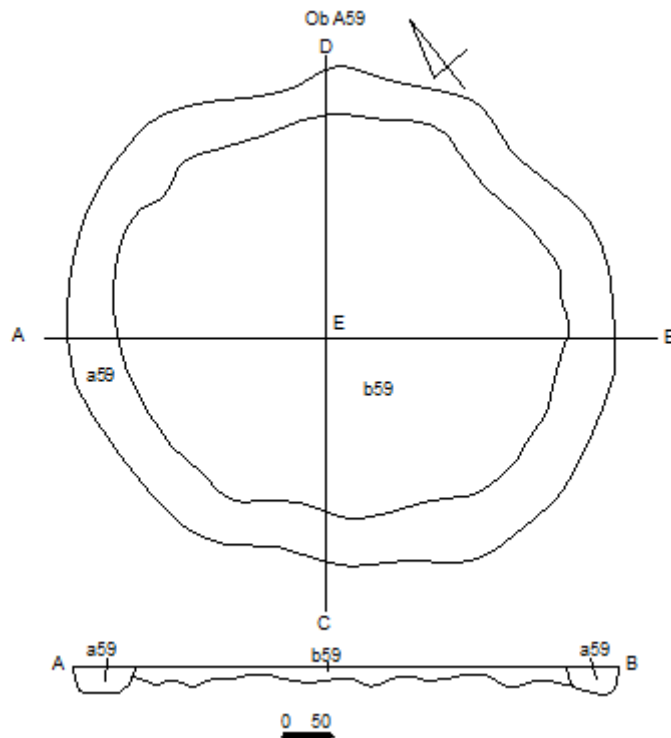
Na stanowisku Dobrut 42 oprócz obiektów określonych jako jamy oraz dołki posłupowe wystąpiły także obiekty, które prawdopodobnie pełniły funkcję kurhanów. Niestety, ze względu na ich ogromną destrukcję, nie mogą być jednoznacznie określone chronologicznie i funkcjonalnie. Przypuszczać można, iż intensywna gospodarka rolna, karczowanie lasów oraz procesy związane z rozwojem wsi mogły być przyczyną zniszczenia obiektów oraz wszystkiego, co w sobie zawierały. W trakcie badań zaobserwowano jedynie pozostałość po rowie okalającym domniemaną konstrukcję (ryc.14).

Ryc.14. Plan rowu. Obiekt 22.

Ryc.15. Graficzna ilustracja obiektu 22.

Ryc.16. Graficzna ilustracja obiektu 59.

Obiekt A22

funkcja : kurhan?
hektar: A ar c4
poziom niwelacji stropu: 185, 33 m.n.p.m.
długość: 560 cm
szerokość: 558 cm
głębokość: 28cm
plan: kolisty
profil: nieckowaty
chronologia: brak
wypełnisko: różnorodne
22a – szaro brązowy piasek
22b – ciemno szaro brązowy piasek
22c –jasno szaro brązowy piasek

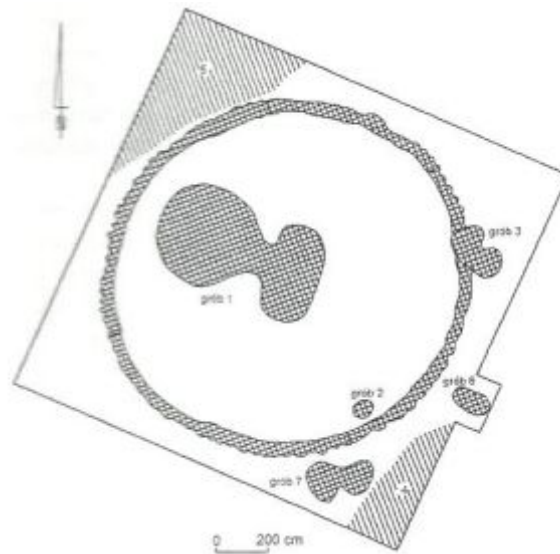
Obiekt A59

funkcja: kurhan?
hektar: A ar d7
poziom niwelacji stropu: 185, 17 m.n.p.m.
długość: 587cm
szerokość: 567cm
głębokość: 20cm
plan: kolisty
profil: amorficzny
chronologia: brak
wypełnisko: różnorodne
59a – ciemno szary piasek
59b- szary piasek

Przesłanką za uznaniem omawianych obiektów za kurhany jest fakt, iż porównując kształty oraz wielkość obiektów 22 i 59 z omawianego stanowiska można zaobserwować dość duże podobieństwo do tego typu konstrukcji grobowych z innych terenów Polski.

Przykładem może być kurhan kultury ceramiki sznurowej z Pałecznicy w Małopolsce gdzie rów został zorientowany względem wejścia do niszowego grobu. W tym przypadku

pozostawiono pewną przestrzeń po wewnętrznej stronie rowka, która prawdopodobnie miała znaczenie magiczne (ryc. 17).¹⁴

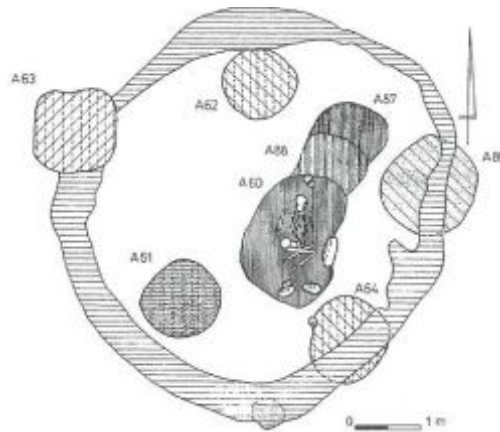

Ryc.17. Pałecznica (pow. Proszowice), Polska. Plan grobu kultury ceramiki sznurowej.

Kolejnym przykładem może być kurhan z Ciechrzu na Kujawach (ryc. 18) gdzie zaobserwowano kilka etapów przekształcenia miejsca rytualnego, które prawdopodobnie związane były z wielokrotnym wykorzystywaniem miejsca pochówku. Po wykopaniu jamy grobowej oraz wybudowaniu wokół niej konstrukcji drewnianej bądź kamiennej złożono ciało zmarłego. Dopiero po destrukcji opisanego wyżej założenia wykopano rowek okalający. W przedstawionym przykładzie nie ma pewności czy ostatecznie usypano ponownie kurhan na przestrzeni znajdującej się we wnętrzu okręgu.¹⁵ Taka sytuacja mogła mieć również miejsce w przypadku obiektów 22 i 59 na stanowisku w Dobrucie 42. Wyjaśniałoby to po części brak nasypu w przestrzeni ograniczonej rowkiem w poszczególnych obiektach.

¹⁴ J. Czebreszuk, M. Szmyt *Kurhany i obrządek pogrzebowy w IV- II tysiącleciu p.n.e.* Kraków 2011, s. 123-125.

¹⁵ J. Czebreszuk, M. Szmyt *Kurhany i obrządek pogrzebowy w IV- II tysiącleciu p.n.e.* Kraków 2011, s. 127.

Ryc.18. Ciechrz stan. 25 (pow. Inowrocław), Polska. Plan grobu kultury ceramiki sznurowej.

Nie ulega wątpliwości, że odkryte na stanowisku Dobrut 42 obiekty uległy w mniejszym lub w większym stopniu destrukcji, a niewielka ilość materiału zabytkowego jeszcze bardziej utrudnia analizę badanego terenu. Dzięki odkryciu w poszczególnych obiektach materiału ceramicznego możliwe jest określenie, iż omawiany teren przynajmniej po części użytkowany był w okresie nowożytnym. W trakcie analiz najbardziej problematyczne okazały się obiekty 22 i 59. Ze względu na brak jakichkolwiek pozostałości materialnych i ogromne zniszczenie terenu, praktycznie niemożliwe jest określenie ich chronologii. Przepuszczalnie pełniły one funkcję grobowców jednak jednoznacznie przyporządkować ich do takiej funkcji obiektów można uznać za nadużycie.

Tabela I. Tabelaaryczne ujęcie obiektów nieruchomości.

Nr inw.	Nr roboczy (hektar/nr)	Funkcja	Lokalizacja (hektar/ar)	Poziom eksploracyjny	Poziom niwelacyjny stropu (m.n.p.m.)	Długość x szerokość x głębokość (w cm)	Kształt		Zabytki ruchome				Chronologia	Uwagi
							plan	profil	ceramika	kości	metal	inne		
1	A 1	jama	Ac6	I	185,43	200x206x20	owalny	nieckowaty						
2	A 2	jama	Ac6	I	185,31	174x102x57	owalny	nieckowaty	X				Nowożytność	
3	A 3	dołek posłupowy	Ac6	I	185,40	20x18x30	owalny	prostokątny						
4	A 4	dołek posłupowy	Ac6	I	185,39	40x28x26	owalny	schodkowy asymetryczny						
5	A 5	jama	Ac9	I	185,27	50x32x22	walny	nieckowaty						
6	A 6	dołek posłupowy	Ad6	I	185,27	20x20x19	kolisty	nieckowaty						
7	A 7	dołek posłupowy	Ad6	I	185,27	42x37x22	amorficzny	schodkowy asymetryczny						
8	A 8	dołek posłupowy	Ac6	I	185,38	38x35x34	owalny	nieckowaty						
9	A 9	jama	Ad6	I	185,19	148x126x29	amorficzny	nieckowaty	X				Nowożytność	
10	A 10	dołek posłupowy	Ae6	I	184,82	40x38x16	kolisty	nieckowaty						
11	A 11	jama	Ac6	I	185,29	138x92x48	owalny	nieckowaty	X				Nowożytność	
12	A 13	dołek posłupowy	Ac6	I	185,36	28x26x12	kolisty	nieckowaty						
13	A 14	dołek posłupowy	Ac6	I	185,37	28x28x16	kolisty	schodkowy asymetryczny						
14	A 16	dołek posłupowy	Ac6	I	185,37	28x28x20	kolisty	nieckowaty						
15	A 17	dołek posłupowy	Ad7	I	185,17	40x36x12	owalny	schodkowy asymetryczny						
16	A 18	jama	Ad7	I	185,15	71x38x11	owalny	schodkowy asymetryczny						
17	A 19	jama	Ad7	I	185,15	68x39x11	owalny	schodkowy symetryczny						
18	A 20	jama	Ae7	I	184,87	58x56x20	owalny	nieckowaty						
19	A 22	kurhan (?)	Ac4	I	185,33	560x558x26	kolisty	nieckowaty						
20	A 23	jama	Ac4	I	185,37	102x75x36	owalny	nieckowaty						
21	A 24	dołek posłupowy	Ac4	I	185,35	46x38x18	owalny	nieckowaty						
22	A 25	dołek posłupowy	Ad4	I	185,35	24x24x18	kolisty	nieckowaty						
23	A 27	jama	Ad4	I	185,15	186x176x32	owalny	nieckowaty	X				Nowożytność	
24	A 28	jama	Ac4	I	185,39	56x?x25	owalny	nieckowaty						
25	A 29	jama	Ad4	I	184,99	70x66x24	owalny	nieckowaty						

26	A	30	jama	Ae4	I	185,05	52x48x27	owalny	schodkowy asymetryczny					
27	A	31	jama	Ae4	I	184,70	170x104x28	owalny	schodkowy asymetryczny	X				Nowożytność
28	A	32	jama	Ae4/f4	I	184,81	174x148x30	owalny	schodkowy asymetryczny	X				Nowożytność
29	A	33	jama	Af4	I	184,72	164x146x34	owalny	schodkowy asymetryczny	X				Nowożytność
30	A	34	dolek posłupowy	Af4	I	184,73	38x26x12	cyldryczny	nieckowaty					
31	A	35	dolek posłupowy	Af4	I	184,73	50x26x14	cyldryczny	nieckowaty					
32	A	36	jama	Af4	I	184,59	64x32x28	cyldryczny	nieckowaty					
33	A	37	jama	Ac9	I	185,37	196x164x30	amorficzny	schodkowy symetryczny					
34	A	39	dolek posłupowy	Ad3	I	185,33	30x26x12	owalny	nieckowaty					
35	A	40	jama	Af3	I	184,52	130x92x22	cyldryczny	schodkowy asymetryczny	X				Nowożytność
36	A	41	jama	Af3	I	184,52	100x56x19	cyldryczny	schodkowy asymetryczny					
37	A	42	jama	Af3	I	184,55	70x66x20	owalny	nieckowaty	X				Nowożytność
38	A	43	jama	Ag3	I	184,49	164x156x42	owalny	schodkowy symetryczny	X				Nowożytność
39	A	44	jama	Ac3	I	185,20	188x87x20	cyldryczny	schodkowy asymetryczny	X				Nowożytność
40	A	45	jama	Ac9	I	185,35	60x?x14	owalny	nieckowaty					
41	A	46	dolek posłupowy	Ag3	I	184,53	40x38x38	kolisty	nieckowaty					
42	A	47	dolek posłupowy	Ac9	I	184,53	20x20x12	kolisty	nieckowaty					
43	A	48	jama	Ag3	I	184,47	78x44x10	cyldryczny	nieckowaty	X				Nowożytność
44	A	49	jama	Ag3	I	184,50	128x84x12	cyldryczny	nieckowaty	X				Nowożytność
45	A	50	jama	Ac9	I	185,30	74x68x30	owalny	nieckowaty					
46	A	51	dolek posłupowy	Ac9	I	185,31	20x18x10	kolisty	nieckowaty					
47	A	52	jama	Ac9	I	185,24	106x102x30	owalny	nieckowaty	X				Nowożytność
48	A	53	jama	Ac9/c10	I	185,28	146x70x38	cyldryczny	nieckowaty	X				Nowożytność
49	A	54	dolek posłupowy	Ad9	I	185,20	30x28x24	owalny	nieckowaty	X				Nowożytność
50	A	55	jama	Ad9	I	184,92	125x89x16	owalny	nieckowaty	X				Nowożytność
51	A	56	dolek posłupowy	Ad9	I	184,92	30x26x10	owalny	nieckowaty					
52	A	57	jama	Ad9	I	194,92	52x48x18	owalny	nieckowaty	X				Nowożytność
53	A	58	jama	Ad10	I	185,24	30x30x20	kolisty	nieckowaty					
54	A	59	kurhan?	Ab,c5	I	185,51	587x567x20	kolisty	amorficzny					
55	A	60	jama	Ad5	I	185,03	70x68x20	owalny	nieckowaty					
56	A	61	jama	Ae5	I	184,9	40x40x12	owalny	nieckowaty					
57	A	62	jama	Af5	I	184,75	124x120x30	owalny	nieckowaty					
58	A	63	jama	Ac8	I	185,51	134x123x32	owalny	nieckowaty					

V CHARAKTERYSTYKA KULTUROWO -CHRONOLOGICZNA MATERIAŁÓW RUCHOMYCH

W trakcie prac wykopaliskowych na stanowisku Dobrut 42, pozyskano 72 zabytki ruchome, przy czym była to jedynie ceramika naczyniowa. Cały materiał związany jest z okresem nowożytnym.

Tabela II. Tabelaaryczne ujęcie zabytków ruchomych.

Nr obiektu	Lokalizacja	Ilość ceramiki	Chronologia
2	Ac6	2	Nowożytność
9	Ad6	3	Nowożytność
11	Ac6	2	Nowożytność
27	Ad4	5	Nowożytność
31	Ae4	1	Nowożytność
32	Ae,f4	4	Nowożytność
33	Af4	2	Nowożytność
40	Af3	1	Nowożytność
42	Af3	3	Nowożytność
43	Ag3,4	5	Nowożytność
44	Ac,d9	6	Nowożytność
48	Ag3	9	Nowożytność
49	Ag3	8	Nowożytność
52	Ac9	6	Nowożytność
53	Ac10	2	Nowożytność
54	Ad9	3	Nowożytność
55	Ad,e9	6	Nowożytność
57	Ad9	4	Nowożytność

Pozyskany w trakcie prac badawczych materiał ceramiczny opracowany został pod kątem morfologicznym, technologicznym oraz stylistycznym. Wyniki analiz zostały przedstawione w ujęciu tabelarycznym (tabl.II).

V.1 Analiza morfologiczna

Pozyskany materiał ceramiczny przydzielono w zależności od wielkości oraz złożoności poszczególnych fragmentów do odpowiednich kategorii wielkościowych, które wydzielone zostały na podstawie podziału zaproponowanego przez A. Buko¹⁶.

I-fragmenty naczyń umożliwiające pełną rekonstrukcję naczynia

II-duże ułamki naczyń obejmujące więcej niż jeden element morfologiczny naczynia, a więc partie przybrzeżne (wylew, szyja oraz brzusiec), a także partie przydenne (dno, stopka oraz brzusiec)

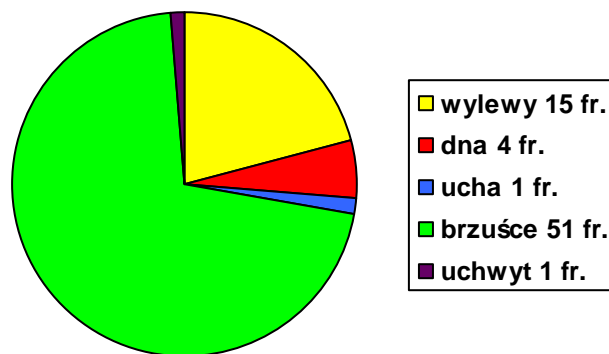
III-stosunkowo niewielkie fragmenty naczyń, obejmujące więcej niż jeden element morfologiczny naczynia, a więc partie przybrzeżne (wylew, szyja i górna część brzuśca), partie przydenne (dno, stopka i część dolnej partii brzuśca bądź dno i fragment dolnej części brzuśca), a także elementy zawierające środkowe partie naczynia (znaczne części brzuśca i szyję).

IV- fragment obejmujący jeden element morfologiczny naczynia (część wylewu, brzuśca lub dna).

Wszystkie fragmenty naczyń ze względu na zły stan zachowania zakwalifikować można do grupy IV. Niezwykle silny stopień rozdrobnienia omawianego zbioru zabytków w dużym stopniu ogranicza możliwości badawcze, przez co niemożliwe w większości jest wiarygodne określenie form naczyń oraz ich funkcji.

Sumarycznie zarejestrowano w zbiorze 72 fragmentów ceramiki 15 wylewów, 1 ucho, 1 uchwył od patelni, 4 dna oraz 13 elementów zdobionych.

¹⁶ A. Buko 1990 *Ceramika Wczesnopolska. Wprowadzenie do badań*, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk - Łódź.

Ryc. 19. Wykres przedstawiający poszczególne rodzaje fragmentów naczyń pozyskanych na stanowisku Dobrut 42.

V. 2 Analiza technologiczna

Analizę technologiczną przeprowadzono na podstawie systematyki zaproponowanej przez L. Kajzera¹⁷

GRUPA A

Literą A oznaczono ceramikę wypalaną w atmosferze słabo utleniającej. Mając na uwadze bardzo zły stan zachowania większości fragmentów wczesnośredniowiecznych całość materiału ceramicznego o takiej metryce przyporządkowano do tej grupy technologicznej. W przypadku ułamków oznaczonych literą A można mówić o ceramice zazwyczaj źle wypalanej, ręcznie lepionej czy też obtaczanej. Ceramika z tej grupy jest grubościenna. Jej przełomy są dwubarwne oraz jednobarwne, a ich grubość wynosi średnio 6-10 mm . Masa garncarska do wyrobu naczyń z tej grupy zawiera zazwyczaj średnią ilość średnioziarnistego piasku jako domieszkę schudzającą. Nie zaobserwowano tego typu technologicznego w omawianej kolekcji.

¹⁷ L.Kajzer 1986 *Opracowanie zbioru ceramiki naczyniowej z „wieży Karnkowskiego” w zamku w Raciążku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, t. 34, s. 199-225.

L. Kajzer 1991 *W sprawie waloryzacji masowych zbiorów ceramiki późnośredniowiecznej i nowożytniej*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, r. 39, nr 4, s. 467-483.

GRUPA B

Grupa B ceramiki charakteryzuje się wypałem redukcyjnym. Ceramika ta wykonana była dosyć starannie na szybkoobrotowym kole garncarskim. Przełomy są jednobarwne o średniej grubości 4-5 mm. Zazwyczaj można w nich zaobserwować małą ilość domieszki drobnoziarnistego piasku. Zdecydowanie mniejszą grupę stanowią fragmenty, u których zanotowano średnią ilość średnioziarnistego piasku. Ułamki ceramiki grupy B często są barwy szarej bądź ciemnoszarej. W omawianym tu zbiorze zarejestrowano 68 fragmentów naczyń przynależnych do tej grupy technologicznej.

GRUPA C

W tej grupie znajdują się naczynia wypalane również w atmosferze redukcyjnej i o metryce późnośredniowiecznej. Jednak są one wykonane staranniej i z lepszych surowców niż naczynia z grupy B. Ceramika z grupy C to ceramika stołowa. Wykonana jest techniką toczenia na szybkoobrotowym kole, zaś domieszką jest tylko drobnoziarnisty piasek. Nie zarejestrowano występowania tej technologii w opisywanej tu kolekcji.

GRUPA D

Jest ona barwy od kremowej po jasnopomarańczową. Zazwyczaj są to naczynia cienkościennie, starannie wykonane, najczęściej dobrze wypalone w atmosferze utleniającej. Domieszka, jaką można zauważyć w przełomach to najczęściej drobnoziarnisty lub średnioziarnisty piasek. W omawianym zbiorze zarejestrowano 3 fragmenty odpowiadające tej grupie.

GRUPA E

Ceramika grupy E to ceramika, której wyróżnikiem jest jej szkliwienie. W przypadku omawianego materiału jest to ceramika wypalana w atmosferze utleniającej. Przełomy są jednobarwne, najczęściej o grubości 3-5mm. W większości przypadków do schudzenia masy ceramicznej wykorzystanej do wyrobu ceramiki grupy E użyto małej lub średniej ilości drobnoziarnistego piasku. Nie zarejestrowano występowania tej technologii w opisywanej tu kolekcji.

V.2.1 Typologia wylewów

Na użytek niniejszego opracowania wydzielono dwa typy wylewów:

Typ 1- Wylewy typu 1 są łagodnie wychylone na zewnątrz ukośnie z nieco łukowato opracowaną krawędzią. Nie posiadają wrębu, ani okapu. Pozyskano 11 fragmenty ceramiki w takim typie wylewu.

Typ 2- Wylewy typu 2 są łagodnie wychylone na zewnątrz ukośnie z nieco łukowato opracowaną krawędzią. Posiadają wręb na pokrywkę. Pozyskano 5 fragmenty ceramiki w takim typie wylewu.

V.2.2 Typologia den

W pozyskanym zbiorze zarejestrowano jedynie dwa fragmenty den na podstawie, których wydzielono dwa typy:

Typ 1- Pierwszy typ stanowi dno proste, odcinane z niewielkimi śladami podsypki oraz podważania.

Typ 2- Drugi typ stanowi dno charakteryzujące się łagodnie wyodrębnioną stopką z niewielkimi śladami podsypki oraz podważania¹⁸.

V.3 Analiza stylistyczna

W omawianym zbiorze zaobserwowano cztery typy ornamentów występujące na dziewięciu fragmentach ceramicznych:

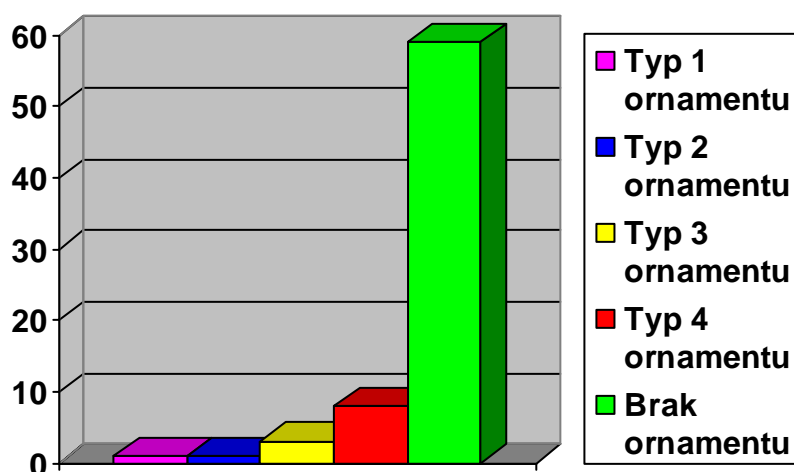
Typ 1- Pierwszy typ ornamentu charakteryzuje się występowaniem wyświecanych dookólnych linii poziomych. Pozyskano 1 fragment w tym typie ornamentu.

¹⁸ J. Kruppe 1961 *Studia nad ceramiką XIV wieku ze Starego Miasta w Warszawie*, Wrocław – Warszawa - Kraków.

Typ 2- Drugi typ ornamentu charakteryzuje się występowaniem wyświecanych linii skośnych poziomo. Pozyskano 1 fragment w tym typie ornamentu.

Typ 3- Trzeci typ ornamentu charakteryzuje się występowaniem wyświecanych linii falistych. Pozyskano 3 fragmenty w tym typie ornamentu.

Typ 4- Czwarty typ ornamentu charakteryzuje się występowaniem dookólnych, poziomych linii rytych. Prawdopodobnie zostały one wykonane za pomocą ostrego przyrządu w czasie pracy na kole garncarskim. Zdobienia te występują w górnych partiach naczynia, gdzie brzusiec przechodzi w szyjkę. Pozyskano 8 fragmentów w tym typie ornamentu.

Ryc. 20. Wykres przedstawiający ilość ornamentowanych fragmentów ceramiki pozyskanej na stanowisku Dobrut 42.

65	Ad,e9	55	Dz	W	IV	13	2								X				3	Z	B	2	4	1	P	M	X			X				
66	Ad,e9	55	N	B	IV																B	2	4	1	P	M	X			X				
67	Ad,e9	55	N	B	IV																B	2	4	1	P	M	X			X				
68	Ad,e9	55	N	B	IV																B	2	4	1	P	M	X			X				
69	Ad9	57	N	B	IV																B	2	4	1	P	M	X			X				
70	Ad9	57	N	B	IV										X				4	Z	B	2	4	1	P	M	X			X				
71	Ad9	57	N	B	IV																B	2	4	1	P	Š	X			X				
72	Ad9	57	N	B	IV																B	2	5	1	P	Š	X			X				

VI. PODSUMOWANIE

W ramach przebadanego obszaru wyróżnionych zostało 58 obiektów ziemnych, wśród których wystąpiło 35 jam, 21 dołków posłupowych oraz 2 obiekty zakwalifikowane jako pozostałości po kurhanach. Poza tym pozyskano 72 fragmenty ceramiki naczyniowej. W oparciu o materiał ceramiczny można stwierdzić wystąpienie następujących jednostek osadniczo - kulturowych:

- 1) punkt osadnictwa z okresu nowożytnego, reprezentowanego przez 18 obiektów,
- 2) pozostałości po założeniu sepulkralnym? z niewiadomego okresu – 2 kurhany.

Ponadto odnotowana została obecność 40 obiektów (17 jam, 21 dołków posłupowych), w obrębie których nie wystąpił ruchomy materiał zabytkowy. W wyniku przeprowadzonych prac można określić, iż badany obszar objęty był osadnictwem nowożytnym, o czym świadczy zespół pozyskanych źródeł.

VII. BIBLIOGRAFIA

M. Barcicki ,B. Jaśkowski

1992 *Budowa i wiek wydmy w Orońsku*. [w:] Kieleckie Studia Geograficzne, 5. WSP Kielce.

S. Bernat

2004 *Harmonia w krajobrazie Przedgórze Iłżeckiego (okolice Orońska)* M. Strzyż (red.),
Perspektywy rozwoju regionu w świetle badań krajobrazowych, Problemy Ekologii
Krajobrazu PAEK, Kielce.

A. Buko

1990 *Ceramika Wczesnopolska. Wprowadzenie do badań*, Wrocław – Warszawa – Kraków –
Gdańsk - Łódź.

M. Cieslak- Kopyt , J. Micke ,E. Skubicka., W. Twardowski,

1994 *Radomskie – alfabet wykopalisk. Przewodnik archeologiczny*. Radom.

J. Czebreszuk, M. Szmyt

2011 *Kurhany i obrządek pogrzebowy w IV- II tysiącleciu p.n.e*. Kraków.

S. Gilewska

1972 *Wyżyny Śląsko-Małopolskie*. W: Geomorfologia Polski, T.1. PWN, Warszawa.

L.Kajzer

1986 *Opracowanie zbioru ceramiki naczyniowej z „wieży Karnkowskiego” w
zamku w Raciążku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, t. 34.

L. Kajzer

1991 *W sprawie waloryzacji masowych zbiorów ceramiki późnośredniowiecznej i
nowożytniej*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, r. 39,nr 4.

J. Kondracki

2000 *Geografia regionalna Polski*, PWN, Warszawa.

S. Krukowski

1939-48 *Paleolit. Prahistoria ziem polskich*. W: Kostrowicki K. S., Jakimowicz R,
Warszawa-Kraków.

J. Kruppe

1961 *Studia nad ceramiką XIV wieku ze Starego Miasta w Warszawie*, Wrocław – Warszawa
– Kraków.

G. Okły

2002 *Mała Ojczyzna Świętokrzyskie*, Kielce.

S.Z. Różycki

1972 *Nizina Mazowiecka*. [w:] *Geomorfologia Polski*, T.2. PWN Warszawa.

R. Schild R

1971 *Lokalizacja prahistorycznych punktów eksploatacji krzemienia czekoladowego*.

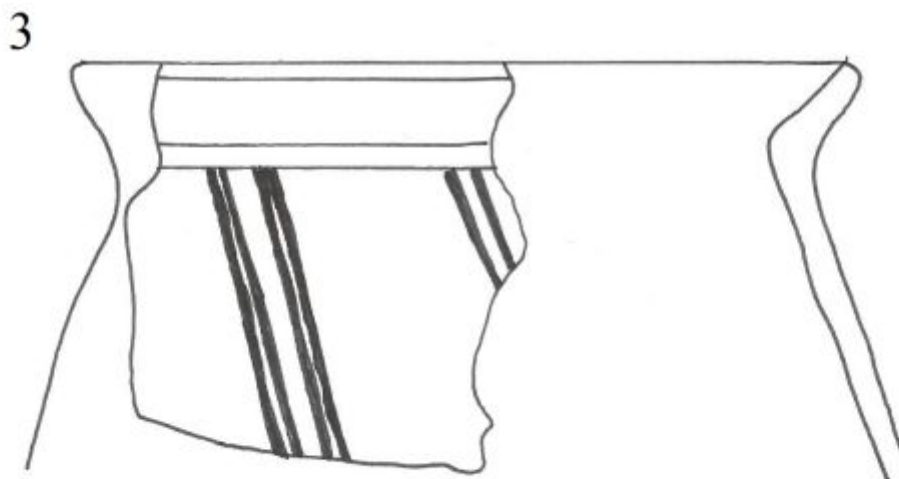
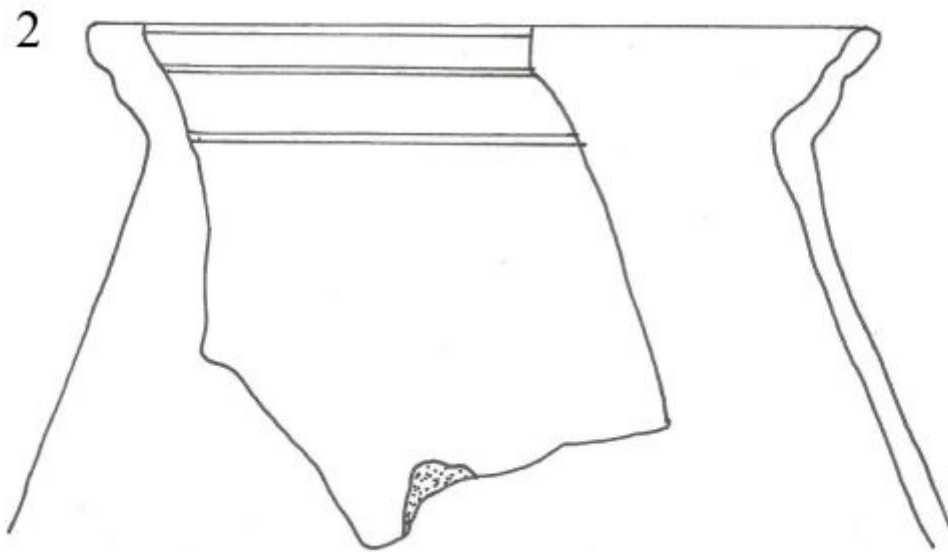
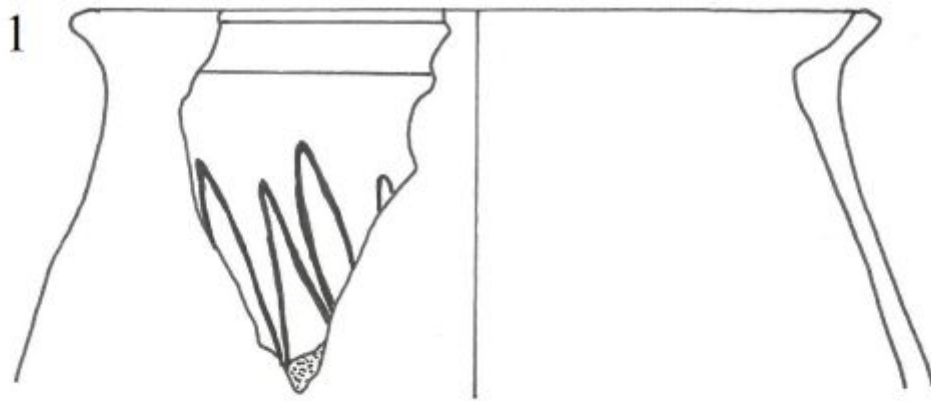
W. Szolginia

1992 *Architektura*. Sigma NOT, Warszawa.

(www.szydlowiecpowiat.pl).

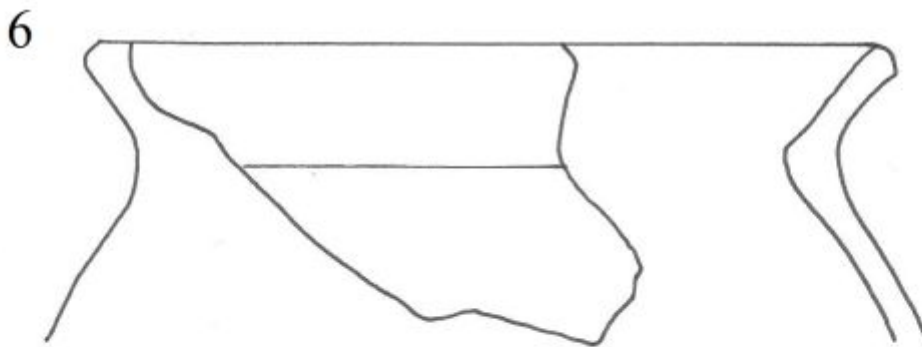
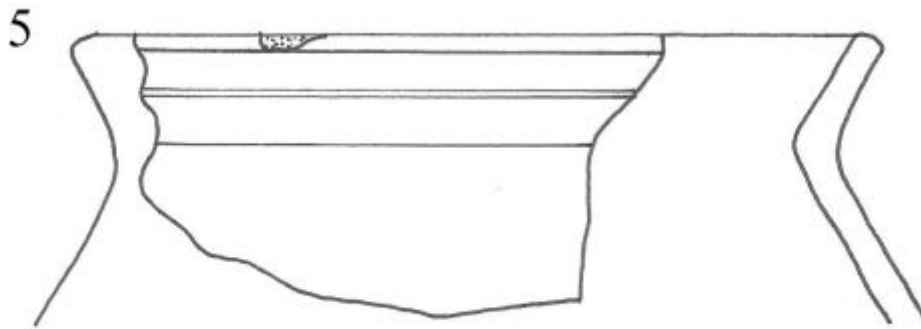
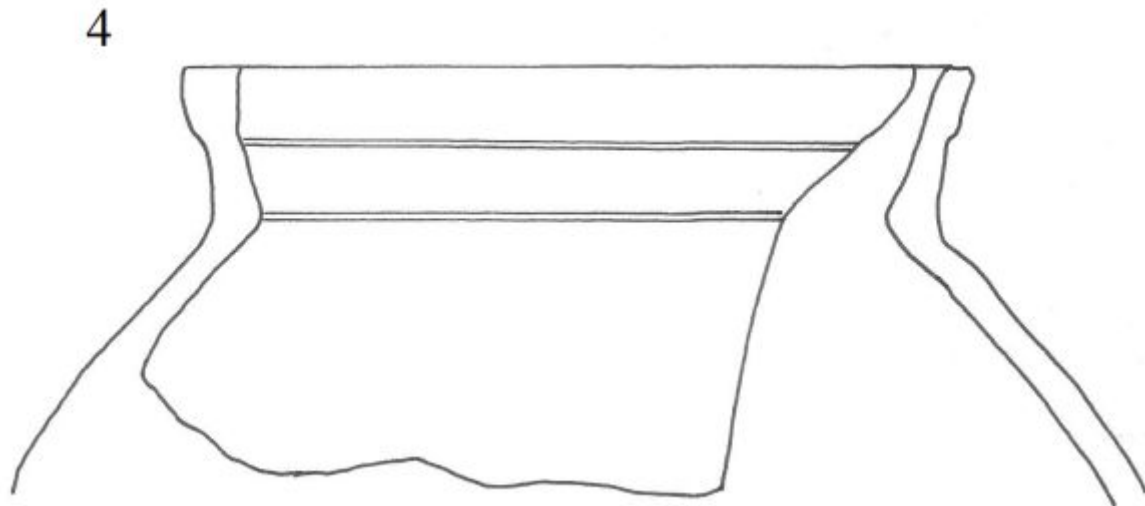
(<http://www.usui.com.pl/2/janow.pdf>)

KATALOG

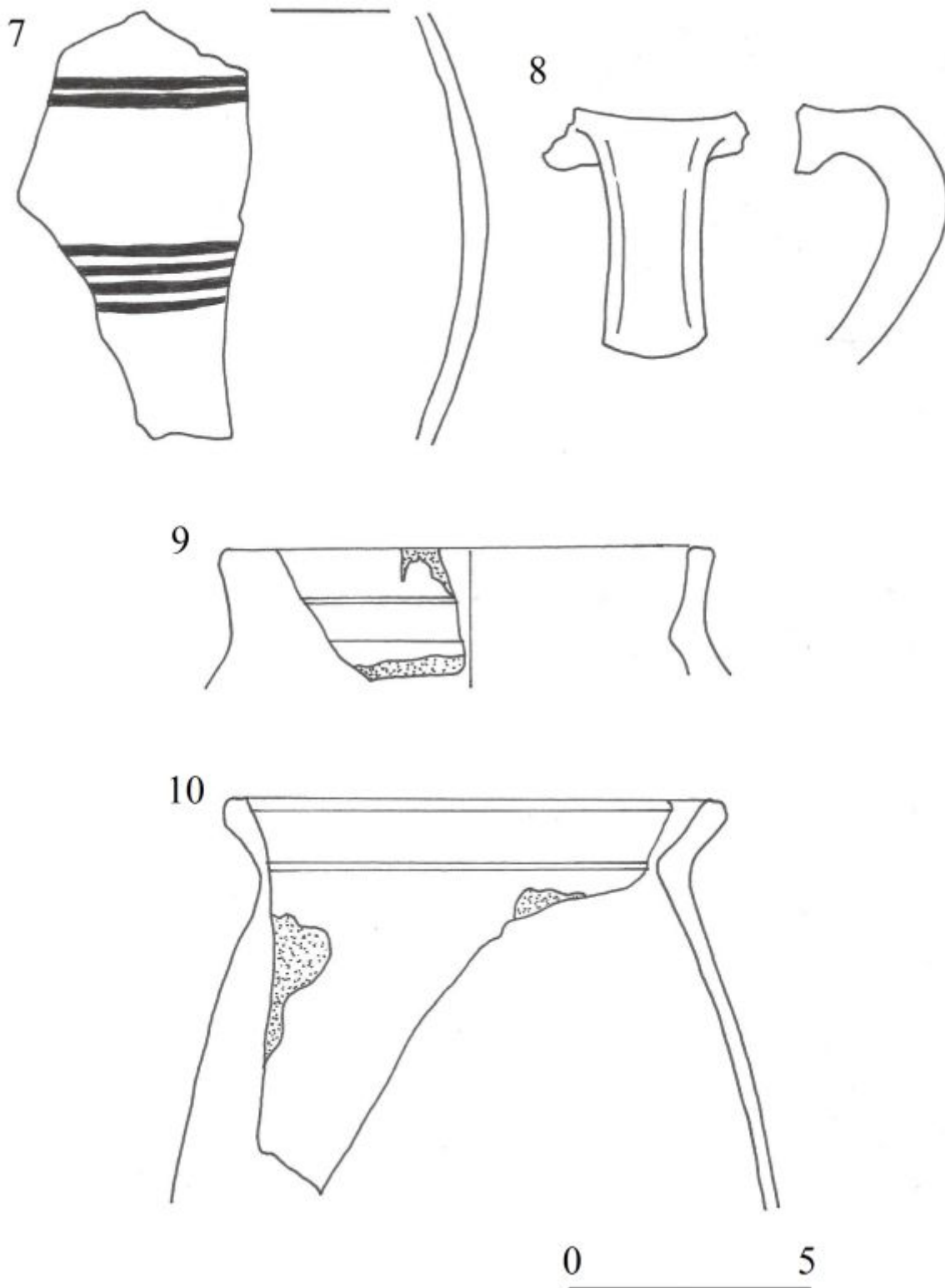
0 5

Tablica I. 1-Ob. 55, 2,3- Ob. 27. Nowozytność.

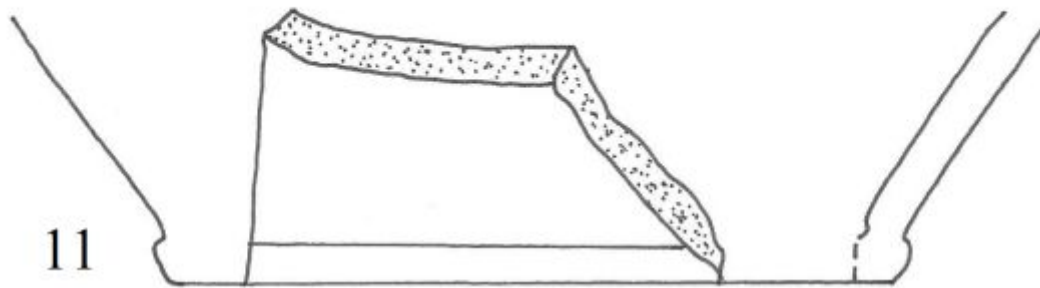

0 5

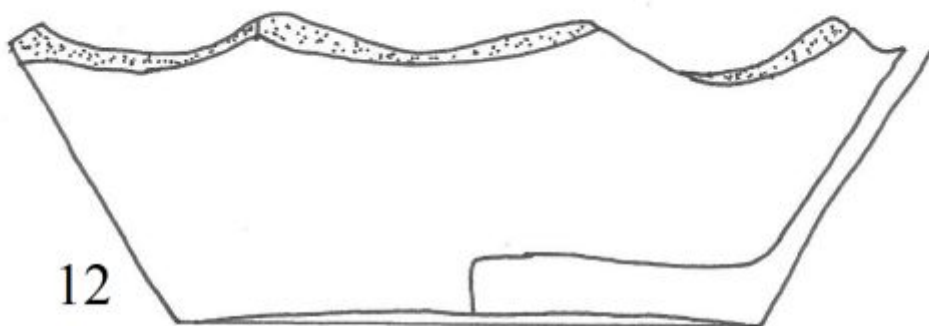
Tablica II. 4- 6 Ob. 9. Nowożytność.

Tablica III. 7,8- Ob. 11, 9- Ob. 31,10- Ob. 44. Nowożytność.

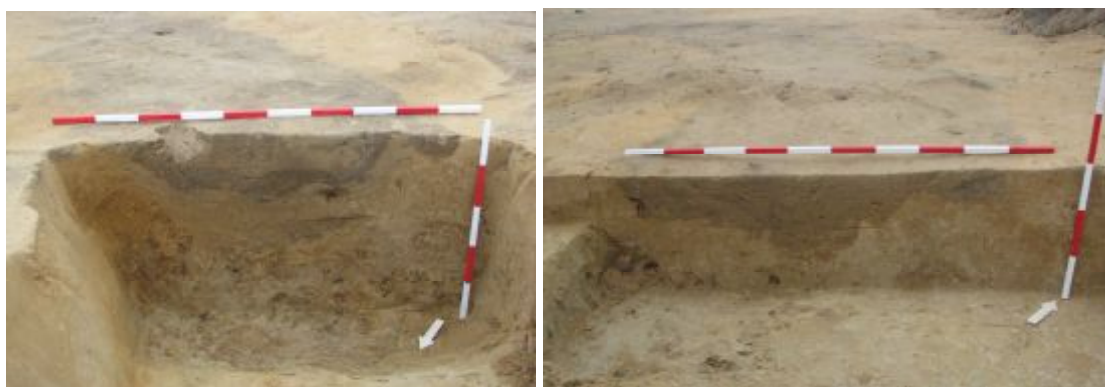
11

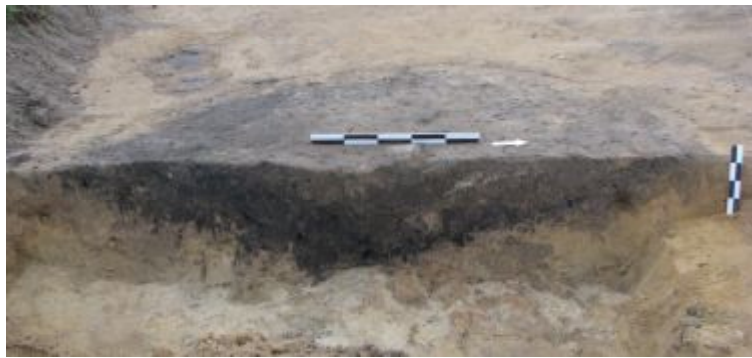
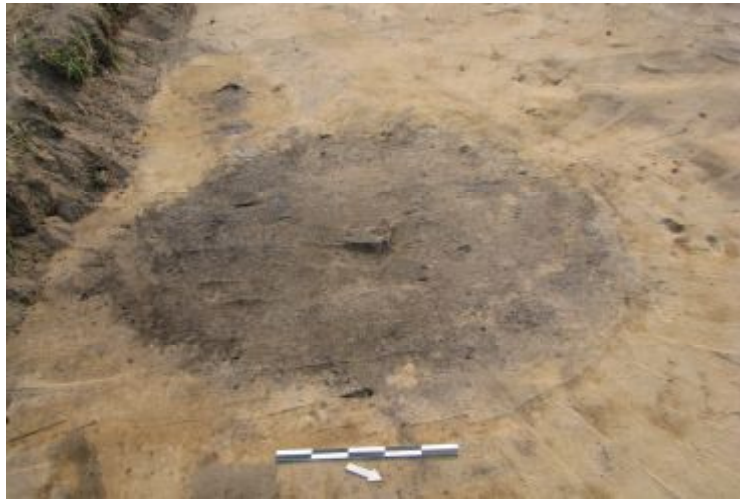
12

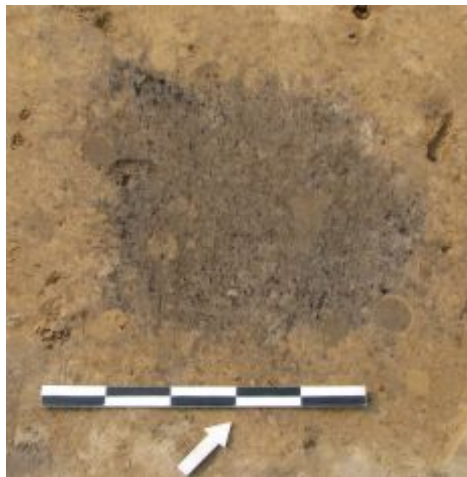
Tablica IV. 11- Ob. 43, 12- Ob. 32. Nowożytność.

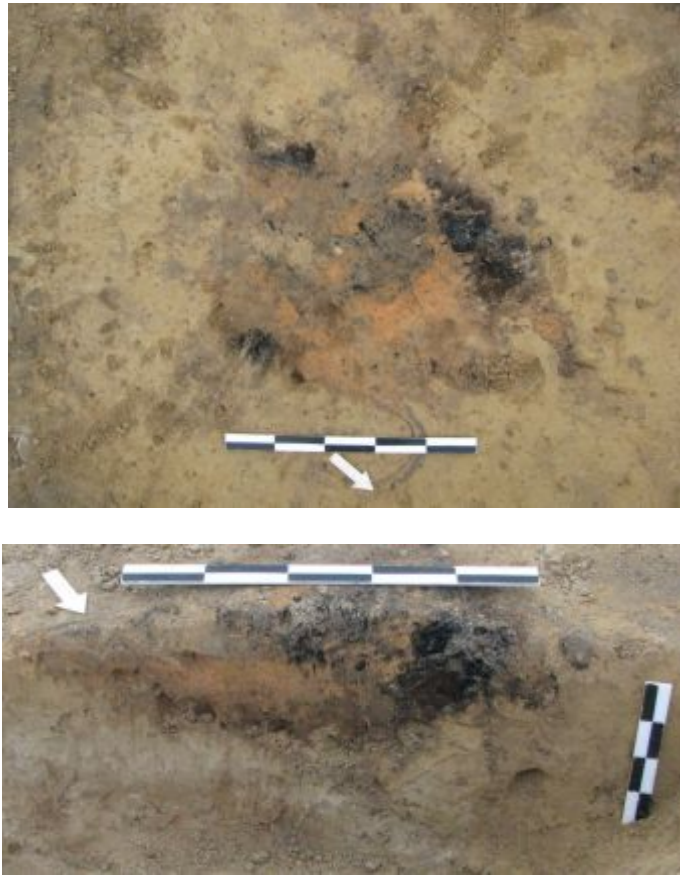
Fot. 1. Plan i profil obiektu 22.

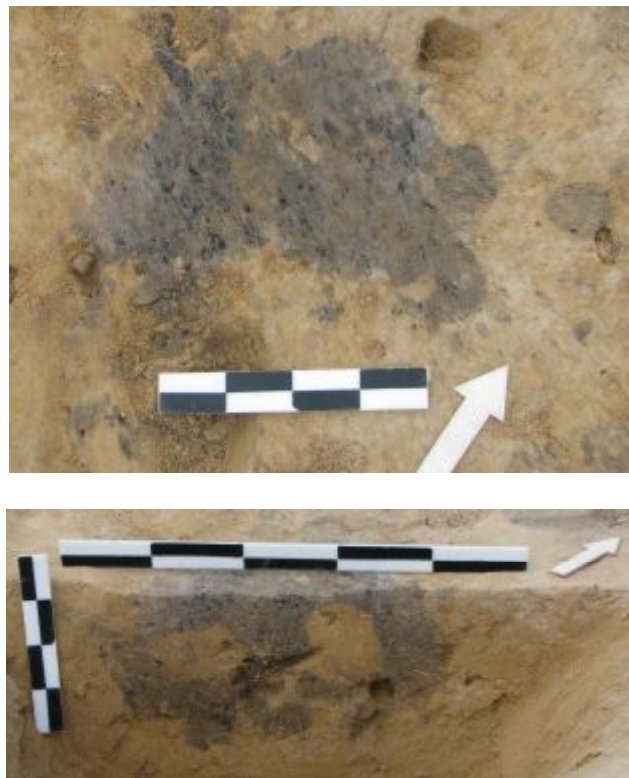
Fot. 2. Plan i profil obiektu 27.

Fot. 3. Plan i profil obiektu 29.

Fot. 4. Plan i profil obiektu 42.

Fot. 5. Plan i profil obiektu 54.